

Голас Радзімы

№ 48 (1259) СНЕЖАНЬ 1972 г. ВІДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВІДАННЯ 17-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

Мінск рыхтуецца да залатога юбілею СССР.

Фота М. БАНДАРЬКА.

ПАДЗЕЯ МАШТАБНАЯ, ХВАЛЮЮЧАЯ

Свет поўны падзей. Свет кожны дзень жыве імі: вялікімі і малымі. Нязначнымі і маштабнымі. Адны з іх закранаюць толькі вузкае кола людзей, другія фарміруюць грамадскую думку цэлай дзяржавы. Адны хутка забываюцца, другія доўга хвалююць чалавечтва, аказваюць глыбокае ўздзеянне на яго лёс.

Сярод падзей нашага часу прыкметна і выразна выдзяляецца адна — падрыхтоўка да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Выдзяляецца па свайму шырокаму водгуку на міжнароднай арэне, па той увазе, якую праяўляюць народы ўсіх кантынентаў да нашага шматнацыянальнага свята.

Зараз не знойдзеш, бадай, ніводнага зарубежнага выдання, якое не пісала б пра наш юбілей. Пішуць па-рознаму: са шчырай сімпатыяй, са стрыманай далікатнасцю і з адкрытай раздражненасцю.

Але, як піша наш суайчыннік Г. Стоцкі са Злучаных Штатаў Амерыкі, «ворагам савецкага народа стала зусім туга: цяпер не так проста абыйсці Савецкі Саюз — вышы дасягненні бачаць усе людзі». Бачаць і аб'ектыўна ацэньваюць і нашы

поспехі і нашы перспектывы. Сілу і магчымасці шматнацыянальнага савецкага грамадства.

У вачах многіх краін і народаў, асабліва тых, што скінулі кайданы каланіялізму і шукаюць новыя шляхі развіцця, СССР — гэта ўпэўнены наступ да сацыяльнага прагрэсу;

шырокія гарызонты навукі; росквіт і ўзбагачэнне культуры і вялікай шматмільённай нацыі і маленькай народнасці, якая налічвае некалькі тысяч чалавек;

разважная дзяржаўная палітыка, што вядзе да трываласці міру і плённага ўзаемнага супрацоўніцтва паміж народамі.

Пісьменнік з маладой рэспублікі Бангладэш Хандкер Махамед Эліяс бачыць у сацыялізме для сваёй краіны і для многіх іншых адзіную дарогу вызвалення ад голаду, галечы і духоўнай цемры: «Рабочыя, сяляне і савецкая народная інтэлігенцыя паказалі ўсяму свету, што, калі яны бяруць дзяржаўную ўладу ў свае рукі, яны здольныя на сапраўдны чуда».

Для вядомага англійскага пісьменніка і грамадскага дзеяча Джэймса Олдрыджа прыцягальная сіла Савецкага Саюза ў тым, што ў нашым шмат-

нацыянальным сацыялістычным грамадстве «дзiesiąткі розных нацый, нацыянальных груп і культур не толькі не эксплуатаюцца, а развіваюцца супольна».

Прэзідэнт Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі Людвік Свобода ў інтэрв'ю, дадзеным карэспандэнту ТАСС, падкрэсліў: «Савецкі Саюз з самага пачатку стаў тым маяком, які ўказваў народам усяго свету шлях да вырашэння самых важных, самых набалелых праблем чалавечага грамадства, да вырашэння карэнных пытанняў узаемаадносін паміж народамі, дзяржавамі і людзьмі наогул».

Возьмем самае элементарнае — адносіны паміж людзьмі. Наш чытач Алекс Ч. з Нью-Йорка пражыў вялікае і цяжкае жыццё. І, відаць, не без падстаў выказаў у пісьме горкую праўду: «Для фабрыканта-амерыканца я быў чалавекам ніжэйшага гатунку, бо я не стопрацэнтны амерыканец і таму я заўсёды даставаў самую чорную работу, якая нізка аплачвалася. У маладосці я пакахаў польку, але яе бацькі не дазволілі нам пажаніцца, бо я — беларус і не іхняй веры. Сусед-украінец перастаў нядаўна вітацца са мной толькі таму, што

я пасябраваў з рускім. Калі я чую, як у сем'ях нацыяналістаў, усё роўна украінскіх ці беларускіх, страшаць дзяцей: не хадзі туды, не лезь сюды, бо цябе маскаль схопіць! — я горка думаю: «Людзі, у якім свеце мы жывём?»

У процівагу свету, які падпарадкоўваецца воўчым законам імперыялізму, дзе адна нацыя настрайваецца супраць другой, дзе мацнейшы не падасць рукі слабейшаму, савецкія камуністы стварылі новы свет, у якім пануюць супрацоўніцтва і брацтва народаў, праца і мір.

Наш вопыт стварэння шматнацыянальнай сацыялістычнай дзяржавы, пабудовы агульнымі намаганнямі нашых народаў развітага сацыялістычнага грамадства, ленінскі прынцып вырашэння нацыянальнага пытання, — усё гэта атрымала сусветнае прызнанне. Вось чаму мільёны працоўных на ўсіх кантынентах ад старой Еўропы, калыскі цывілізацыі, да разбуджанай чорнай Афрыкі прагнуць глыбей пазнаць савецкі ўклад жыцця.

У Савецкім Саюзе як шматнацыянальнай дзяржаве людзі бачаць правобраз таго саюза,

які ў будучыні пабудуюць вольныя народы на нашай планеце.

Набліжаецца юбілей Савецкай дзяржавы. Разам з намі яго адзначаюць краіны сацыялізму. Святочныя віншаванні шлюць народы Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. Рыхтуецца да ўрачыстасцей прагрэсіўная грамадскасць капіталістычных краін. І асаблівае свята гэта — для нашых землякоў, бо яны адчуваюць сябе часцінкай таго народа, з якога выйшлі. У рэдакцыю «Голасу Радзімы» прыходзіць усё больш віншаванняў.

«З залатым юбілеем землякі на Радзіме!»

«Мы адзначаем 50-годдзе СССР разам з вамі!»

«Новых поспехаў вам на дзівя ўсяму свету!»

Савецкім людзям прыемна ўсведамляць, што іх радасць падзяляюць многія народы. Барометр грамадска-палітычнага настрою ў свеце яшчэ раз пацвярджае правільнасць думкі аб тым, што ўтварэнне і паспяховае развіццё СССР мае вялікае міжнароднае значэнне, з'яўляецца важнай вяхой у сацыяльным прагрэсе чалавечтва.

Супрацоўнікі інстытута «Саюзгіпрамеліяводгас», што знаходзіцца ў Пінску, распрацоўваюць праекты меліярацыйных сістэм, якія прадугледжваюць комплекснае выкарыстанне водных і зямельных рэсурсаў.

Фота В. ГЕРМАНА.

РАСКАЗ АБ БЕЛАРУСІ

Дэлегацыя Беларускай ССР на XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН наладзіла паказ выстаўкі аб дасягненнях Беларусі за гады Савецкай улады, прысвечанай 50-годдзю ўтварэння Саюза ССР. Выстаўку з цікавасцю аглядалі дэлегаты XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі, супрацоўнікі сакратарыята ААН, журналісты, акрэдытаваныя пры Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Міністр замежных спраў БССР А. Гурыновіч расказаў прысутным аб развіцці Беларускай ССР у брацкай сям'і народаў Савецкага Саюза. Пасля агляду выстаўкі былі прадманэстраваны дакументальныя фільмы.

ПАЛЕСКІ ГРАНІТ

Беларускія геологі ў першым годзе пяцігодкі перадалі для прамысловыга асваення 17 месцанараджэнняў будаўнічых матэрыялаў. Адно з іх размешчана ў цэнтры Палескай нізіны — паблізу гарадскога пасёлка Мікашэвічы. Нядаўна тут разгарнулася будаўніцтва кар'ера па распрацоўцы залежаў будаўнічых гранітаў і драбляна-сартавальнага заводу.

Для рабочых узведзен пяцінаварховы інтэрнат, будуюцца буйнапанельныя жыллыя дамы.

НА НОВЫЯ ПЛОШЧЫ

Восем гадоў назад, 17 кастрычніка 1964 года, першая ў Рэчыцкім раёне

свідравіна дала прамысловую нафту. Гэта быў дзень нараджэння нафтаздабываючай прамысловасці рэспублікі. Цяпер тры раёны Гомельскай вобласці — Рэчыцкі, Светлагорскі і Акцябрскі — з'яўляюцца пастаўшчыкамі «чорнага золата». Больш чым на 180 кіламетраў расцягнуліся нафтаносныя участкі, межы якіх няспынна расшыраюцца. Цяпер геологі даследуюць некалькі новых нафтаносных раёнаў. Перспектыўнымі з'яўляюцца Вішанская і Чэрнінская плошчы.

У ФОНД МІРУ

Рахунак 70096 папулярны ў Брэсцкім гарадскім упраўленні Дзяржбанка. Сюды паступаюць грошы ад прадпрыемстваў, арганізацый, вышэйшых і сярэдніх навуковых устаноў горада ў Савецкі фонд міру.

У ліку актыўных укладчыкаў фонду міру — калектывы панчошнага камбіната аб'яднання, фабрыкі верхняга трыкатажу, электрамеханічнага і машынабудаўнічага заводу, упраўлення бытавога абслугоўвання, абласнога упраўлення сельскай гаспадаркі, камітэта па радыёвяшчанню і тэлебачанню, абласнога ўпраўлення мясцовай прамысловасці. Важкі ўклад у фонд міру ўнеслі нядаўна выкладчыкі і студэнты Брэсцкага дзяржаўнага педага-

гічнага інстытута імя Пушкіна.

«ГАВОРАЧЫ» ЛІФТ

У доме № 102 па вуліцы Горкага ў Мінску ўстаноўлены ліфт, абсталяваны двухбаковай гучнагаварачай сувяззю, якая дае магчымасць пасажырам пры неабходнасці выклікаць дыспетчара. Новая сістэма была распрацавана і наладжана работнікамі інстытута «Мінскпраект».

Мінскі завод «Прамысьвязь» пачаў серыйны выпуск абсталявання для дыспетчарскіх пунктаў жылых раёнаў сталіцы.

«НЕМАН» ДЛЯ ДЗЯЦЕІ

У сасновым лесе паблізу Гродна адкрыўся піянерскі лагер санаторнага тыпу «Нёман». Кожную змену, якая разлічана на 45 дзён, тут змогуць адпачываць па пудёўках прафсаюзаў 320 дзяцей.

Новая лячэбная ўстанова аснашчана навіейшым абсталяваннем. Яна мае лячэбна-дыягнастычныя кабінеты, залу лячэбнай фізкультуры, ванны, клуб, пакоі адпачынку і класы, дзе дзеці будуць займацца, каб не адстаць ад школьнай праграмы.

Мінскі авіярамонтны завод — буйнейшае ў Савецкім Саюзе прадпрыемства падобнага тыпу. Тут «лечаць» самалёты розных савецкіх марак, якія лятаюць у СССР і 20 замежных краінах.

Фота В. ЖДАНОВІЧА.

БЕЛАРУСЬ НА МІЖНАРОДНАЙ АГЛЯД НАВІН АРЭНЕ

Галоўным пытаннем парадку дня чарговай, XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН стала прапанова Савецкага Саюза аб непрымненні сілы ў міжнародных адносінах і забароне навечна прымянення ядзернай зброі. Ва ўсім свеце мацнеюць тэндэнцыі да разрадкі міжнароднай напружанасці, таму ініцыятыва нашай краіны адпавядае надзённым задачам умацавання міру і міжнароднай бяспекі. Выступаючы ў час абмеркавання савецкай прапановы, міністр замежных спраў БССР А. Гурыновіч сказаў: «Дэлегацыя Беларускай ССР лічыць, што пры вырашэнні пытання аб непрымненні сілы ў міжнародных адносінах і забароне навечна прымянення ядзернай зброі недастаткова абмежавацца рэкамендацыямі або заявамі, як гэта было ў мінулым. Цяпер неабходна прыняць непрымненні сілы і забароны ядзернай зброі ўзвесці на ўзровень міжнароднага закона, абавязковага для ўсіх».

Пачаліся пасяджэнні галоўных камітэтаў, у рабоце якіх актыўны ўдзел прымаюць члены Беларускай дэлегацыі. Пры абмеркаванні дзейнасці Другога камітэта па вывучэнню перспектывы эканамічнага супрацоўніцтва дзяржаў прадстаўнік нашай рэспублікі В. Валеська зрабіў некаторыя заўвагі і выказаў канкрэтныя меркаванні. З цікавасцю было заслухана на пасяджэнні гэтага камітэта паведамленне В. Палагіна пра работы па захаванню навакольнага асяроддзя ў Беларусі. Думкі дэлегацыі нашай рэспублікі па абмяркоўваемым пытанні выклалі ў Трэцім камітэце — С. Хмяльніцкі, у Чацвёртым — А. Васільеў, у Пятым — А. Пашкевіч і В. Крывашэін, у Шостым — В. Баўлін.

У Парыжы завяршыла сваю работу XVII сесія генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКО, у рабоце якой прымала ўдзел дэлегацыя Беларускай ССР на чале з міністрам вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. Мяшковым. Важныя рашэнні, прынятыя ў час гэтага прадстаўнічага форуму, дазваляць ЮНЕСКО яшчэ больш актыўна змагацца за бяспеку народаў, развіццё нацыянальных культур, выкарыстанне дасягненняў навукі і тэхнікі ў справах міру і гуманізму.

КОЖНЫ ГОД — ГОРАД

Па аб'ёму жыллёвага будаўніцтва ў разліку на тысячу жыхароў Беларуская ССР у два разы апыраджае такія краіны, як ЗША, Англія, Францыя, Італія. Толькі ў 1972 годзе ў рэспубліцы будзе здадзена ў эксплуатацыю больш за 90 тысяч новых кватэр. Гэту лічбу ў гутарцы з карэспандэнтам «Голас Радзімы» Вячаславам ХАДАСОУСКІМ каменціруе намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Юрый КОЛАКАЛАУ.

— Спачатку давайце ўявім яе наглядна. 90 тысяч кватэр — гэта горад з насельніцтвам нямногім менш за 400 тысяч чалавек. Значыць, толькі за год мы будзем горад, роўны тром такім буйным абласным цэнтрам, як Віцебск або Брэст! А калі ўлічыць, што тэмпы жыллёвага будаўніцтва штогод павышаюцца, то можна сказаць, што за тры гады, якія засталіся да канца пяцігодкі, у Беларусі вырасце горад, роўны па жылому фонду сённяшняму Мінску з яго мільённым насельніцтвам.

— Зразумела, гэта вобразны выраз!

— Не зусім. Безумоўна, жыллёвае будаўніцтва ў Беларусі вядзецца ўсюды — ва ўсіх ужо існуючых населеных пунктах. Але за апошнія гады на

карце рэспублікі сапраўды абазначаны гарады і гарадскія пасёлкі, на месцах якіх яшчэ некалькі год назад былі толькі невялікія вёскі або наогул шумеў лес. Такіх паселішчаў у нас цяпер каля пяцідзiesiąці, у тым ліку гарады хімікаў — Наваполацк і Светлагорск, энергетыкаў — Новалукомль і Белаазёрск, шахцёраў — Салігорск, аўтамабілебудаўнікоў — Жодзіна...

Усё гэта буйныя цэнтры з сучаснай прамысловасцю і такім жа сучасным па структуры жылым фондам. Узніклі яны ў выніку бурнага развіцця ў рэспубліцы новых галін прамысловасці — хімічнай і нафтапрацоўчай, у сувязі з адкрыццём запасаў нафты і калійных солей, на месцах будаўніцтва магутных электрастанцый. Шмат перабудавана цэнтральных сядзіб у калгасах і саўгасах, і новыя вёскі цяпер не адрозніваюцца ад гарадскіх пасёлкаў. У цэлым жа за мінулыя пяцігодкі ў рэспубліцы пабудавана амаль 21 мільён квадратных метраў жылля. У добраўпарадкаванні кватэры перасяліліся два мільёны чалавек — амаль кожны чацвёрты жыхар. Планамі дзевятай пяцігодкі прадугледжана далейшае павелічэнне аб'ёму жыллёвага будаўніцтва.

— У чым жа «сакрэт» паспяховага вырашэння ў нас такой «непадатлівай», паводле прызнання заходніх спецыялістаў, праблемы, як жыллё!

— У нашай краіне ажыццяўляецца самая прагрэсіўная ў свеце жыллёвая палітыка. Прадстаўленне грамадзянам жылля з'яўляецца адной з галоўных дзяржаўных задач. XXIV з'езд нашай партыі яшчэ раз падкрэсліў гэта. Практычным інструментам, з дапамогай якога ў нас вырашаецца гэта складаная сацыяльна-эканамічная праблема, з'яўляюцца дзяржаўныя капіталаўкладанні. Ні адна краіна ў свеце не можа параўнацца з нашай па размерах цэнтралізаваных асігнаванняў на будаўніцтва жылля.

У Беларускай ССР капіталаўкладанні ў жыллёвае будаўніцтва таксама сталі адным з самых значных артыкулаў рэспубліканскага бюджэту. У восьмай пяцігодцы, напрыклад, на жыллёвае будаўніцтва асігнавана каля двух мільярдаў рублёў.

Характэрна, што такія клопаты дзяржавы аб нашым жыллі праяўляліся ва ўсе перыяды гісторыі краіны і асабліва ярка — у найбольш цяжкія для яе гады. У гэтай сувязі мне заўсёды ўспамінаецца пасляваенны Мінск. На нашу сталіцу бялю-

ча было глядзець — суцэльныя руіны. Ды не толькі на Мінск. Акупанты па-варварску разбурылі каля 80 працэнтаў жылога фонду рэспублікі. Яны знішчылі больш за 200 гарадоў і буйных пасёлкаў, ператварылі ў папалішчы 9 тысяч вёсак. Некаторыя іншаземцы, якія пабывалі ў Беларусі ў першыя пасляваенныя гады, сцвярджалі, што спатрэбіцца ледзь не стагоддзе, каб аднавіць разбуранае вайной. Але на дапамогу Беларусі прыйшла ўся краіна. Рэспубліка бязвыплатна атрымала буйныя асігнаванні з агульнасаюзнага бюджэту. Суседнія рэспублікі па-брацку дзяліліся з намі ўсім, што яны мелі ў тыя цяжкія гады.

Аб эфектыўнасці гэтых намаганняў можна меркаваць па тым, як паступова змяняўся характар жыллёвай праблемы. Калі да сярэдзіны пяцідзiesiąты годаў асноўнай задачай было забяспечыць насельніцтва мінімумам жылой плошчы, потым стала магчымым гаварыць аб забеспячэнні кожнай сям'і асобнай кватэрай, то цяпер на парадак дня стала паляпшэнне планіровачных рашэнняў кватэр, стварэнне ў іх максімальных выгод.

— Няўзруна, на кожным этапе былі свае сродкі вырашэння жыллёвай праблемы! Якімі ж

метадамі ўзводзіцца горад, пра які мы вядзем гутарку!

— Прыгледзьцеся як-небудзь да мінскіх кварталаў розных гадоў забудовы. Гэтыя сродкі можна ўбачыць у параўнанні. Спачатку асноўным будаўнічым матэрыялам была цэгла. Потым з'явіліся дамы з блокаў. Пазней, па меры таго, як наладжвалася сетка сучасных прадпрыемстваў будаўнічых матэрыялаў, — пабудовы з буйных панелей.

Усё гэта ступені аднаго працэсу, які няспынна развіваецца ў нашым домабудаўніцтве, — яго індустрыялізацыя. Толькі паставіўшы вытворчасць дамоў на заводскі канвеер, можна дасягнуць тэмпаў будаўніцтва, якія задавальнялі б сучасную патрэбнасць у жыллі.

Цяперашні этап індустрыялізацыі — стварэнне дамоў з буйных панелей і аб'ёмных вузлоў — блок-пакояў поўнага заводскага вырабу. У рэспубліцы ўжо дзейнічаюць больш за 10 магутных заводаў буйнапанельнага і аб'ёмнага домабудавання. Заводскі канвеер нібы працягваецца на будаўнічых пляцоўках, дзе наладжаны паточны спосаб мантажу, гатовы вузлы. Такім чынам, на поўнае ўзвядзенне дома цяпер затрачваюцца лічаныя дні.

Такімі сучаснымі сродкамі ўзводзіцца цяпер 60 працэнтаў жылля. Да канца пяцігодкі будзе ўзводзіцца 80 працэнтаў.

— А якія новыя матэрыялы

ЧАГО НЕ ЗРАЗУМЕЎ РЫЧАРД МІЛНЕР?

Назва вёсак Грабінёва, Лупалава, Вейна многае гавораць старажытам Магілёва. Каля гэтых вёсак у цяжкія дні сорок першага трыма лі абарону часці Савецкай Арміі і жыхары Магілёва.

З восені 1965 года берагі Дняпра зноў сталі сведкамі геройства і доблесці, на гэты раз — рабочых.

У мінулай пяцігодцы тут быў узведзены буйнейшы ў Еўропе камбінат поліэфірнага валакна па вытворчасці 56 тысяч тон лаўсану ў год, а ў бягучай яго магутнасць павялічацца ў 2,6 раза.

І ўсё ж, калі памяць вяртае мяне на «Лаўсанбуд», перад вачыма паўстаюць у першую чаргу не карпусы-гіганты, не новыя жылыя кварталы і нават не струмені валакна, што няспынным патокам збігаюць з прадзільных машын. Мне ўспамінаюцца твары будаўнікоў і мантажнікаў. Абветраныя, загарэлыя, часам засяроджаныя, але часцей усмешлівыя твары тых, чыю працу англійскі журналіст Рычард Мілнер са штотыднёвіка «Сандзі таймс» назваў сапраўдным подзвігам.

У сваіх нататках Мілнер спрабаваў знайсці, ды так і не знайшоў адказ на пытанне: адкуль жа рускія бяруць тыя «нябачаныя сілы», якія дазваляюць ім адначасова і ў кароткія тэрміны будаваць сотні гіганцкіх прадпрыемстваў?

Што ж сапраўды самае важнае і самае галоўнае ў жыцці і працы лаўсанбудаўцаў? Што яднае імкненне і думкі такіх розных па характары, узросце і нацыянальнасці людзей?

Успамінаецца такі эпізод. Электраваршчык Яўген Мазейкін вырашыў пабудаваць дом. Нарыхтаваў матэрыялы, перавёз іх на ўчастак. А вось як быць далей — не ведаў. У адзіночку ж і вопытны будаўнік не ўзвядзе нават самы неумудрагелы дом. Сваімі сумненнямі ён падзяліўся з сябрамі па рабоце.

— А ты не бядуі. Ідзі і рыхлуй інструменты, — за ўсіх адказаў брыгадзір Аляксандр Тарасевіч.

Было гэта ў пятніцу. Раніцой жа ў суботу да будучага дома прыйшла ўся брыгада. Закіпела работа. Цягліна да

цягліны клаліся ў сцены, проста на вачах рос новы дом.

Як працавалі разам, так і паселі побач за святочным сталом на ўваходзінах. Гаспадар і брыгадзір — беларусы, Рафік Мехціеў — азербайджанец, Франц Скардзее — літовец, Станіслаў Навуменка — рускі, Іван Юдзянкоў і Анатоль Уласенка — украінцы.

Дружна і зладжана, як адна сям'я, працуе брыгада. Ёй пад сілу любы самы складаны заданні.

Такіх інтэрнацыянальных брыгад на «Лаўсанбудзе» няма. Дружба народаў, інтэрнацыяналізм для рабочых не абстрактнае паняцце, гэта паўсядзённая ўзаемавыручка, гатоўнасць у любы момант прыйсці на дапамогу.

Каласальны аб'ём будаўніча-мантажных работ выканан рукамі мантажнікаў і будаўнікоў камбіната. Дастаткова прывесці такія даныя: перапрацавана 23 мільёны кубаметраў грунту, укладзена 440 тысяч кубаметраў бетону, зманціравана 2 950 тысяч кубаметраў зборных жалезабетонных канструкцый, больш за 14 тысяч буйных адзінак абсталювання, пракладзена 150 кіламетраў падземных камунікацый.

— Зразумела, без дапамогі соцень прадпрыемстваў з іншых рэспублік, краёў і абласцей краіны мы не змаглі б справіцца з такім адказным заданнем, — гаворыць брыгадзір комплекснай брыгады Мікалай Хадасоўскі. — Неяк мы паспрабавалі скласці прыкладную схему эканамічных сувязей нашага «Лаўсану» з іншымі прадпрыемствамі краіны. Узятлі карту СССР і правялі на ёй лінію ад Магілёва да гарадоў, адкуль на будоўлю ідуць абсталюванне і матэрыялы, дастаўляюцца прыборы і машыны. Атрымалася густая сетка промняў.

Гэта невывадкова, што расказ аб самым галоўным, самым важным у жыцці і працы лаўсанбудаўцаў перавернуўся ў расказ аб дружбе народаў, аб савецкім інтэрнацыяналізме. Менавіта ў гэтай дружбе і ёсць той «сакрат», якога не зразумеў англійскі журналіст.

А. ГАРБАЧОЎ.

МІНСКАМУ ПЕДАГАГІЧНАМУ ІНСТЫТУТУ — 50 ГОД

Адной з буйнейшых вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі — Мінскаму ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга дзяржаўнаму педагагічнаму інстытуту імя Горкага споўнілася 50 гадоў.

Інстытут быў заснаван на базе педагагічнага факультэта, створанага ў 1922 годзе ў саставе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Стаўшы самастойнай установай у 1931 годзе, Мінскі педінстытут вельмі хутка развіваўся. Цяпер на шасці яго факультэтах навучаецца звыш дзевяці тысяч студэнтаў па восемнаццаці спецыяльнасцях.

Інстытутам падрыхтавана звыш 26 тысяч настаўнікаў і спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі для дашкольных і культурна-асветных устаноў. Яго выхаванцы працуюць ва ўсіх кутках Беларусі і ў іншых рэспубліках СССР. Большасць з іх папаўняюць педагагічныя калектывы сельскіх школ. Толькі за апошнія два гады з 1 884 выпускнікоў і 150 накіраваны ў вёску.

НА ЗДЫМКАХ:

1. Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут.
2. У радыётэхнічнай лабараторыі займаюцца студэнты 4 курса.
3. Студэнцкі ансамбль музычна-педагагічнага аддзялення на рэпетыцыі.

Фота У. ЛУПЕЙКІ.

ПАД ЗЯМЛЁЙ, ЯК НА ЗЯМЛІ

Магілёўскі аўтамабільны завод пачаў серыйную вытворчасць вялікагрузных аўтапаездаў, прызначаных для падземных работ у шахтах і рудніках. Пыльную імглу штрэна пранізваюць яркія праменні фар. Плаўна пагойдваючыся на усыпанай буйнымі кавалкамі пароды каляіне, да бункера хутка рухаецца цяжка гружаны аўтапаезд. У яго кузаве 20 тон руды. Гэта падземны аўтамабіль-самазвал, што стаў памочнікам шахцёраў.

Выпрабаванне дзвюх такіх машын паспяхова завершана на Джэзказганскім горнамета-

лургічным камбінаце. А цяпер Магілёўскі аўтамабільны завод пачаў серыйную вытворчасць 20-тонных падземных аўтапаездаў. Аб асаблівасцях машыны расказвае галоўны канструктар заводу Н. Сідараў:

— Незвычайныя ўмовы работы аўтапаезда патрабавалі перш за ўсё стварэння кампантанай, маневранай машыны. І ў той жа час яна павінна была мець вялікую грузапад'ёмнасць. На аўтапаездзе выкарыстан аднавосевы цягач з рухавіком магутнасцю 200 конскіх сіл і так званая «ломкая» рама, якая дазваляе сяміметраву рудавозу як бы абгінаць вуглы пры паваротах. Пры неабходнасці аўтапаезд можа працаваць «чаўночна». Вадзіцелю пры гэтым не прыдзецца сядзець спіной да руху: для зручнасці прадуллежана дубіруючае кіраванне — дадатковае сядзенне з процілеглага боку

руля і педалі. Эластычная падвеска з гідраамартызатарамі дае магчымасць развіваць высокую скорасць, паляпшае ўмовы працы вадзіцеля.

Рыхтуючыся да вытворчасці новай машыны, яе стваральнікі імкнуліся максімальна выкарыстаць уніфікаваныя вузлы і дэталі. Аўтапаезд, гаворачы мовай інжынераў, лёгка «пайшоў» у серыю.

— На Магілёўскім заводзе, — гаворыць дырэктар прадпрыемства Н. Балюта, — не была прадугледжана серыйная вытворчасць 20-тонных падземных аўтапаездаў. Але вялікая патрэба ў гэтых машынах прымушае нас расшыраць вытворчыя плошчы для іх. Больш як дзесяць аўтапаездаў ужо адпраўлены ў Джэзказган. На чарзе пастаўна такіх машын гарнякам Тырнаўзскага горнаметалургічнага камбіната.

А. БЛАХНІН.

выкарыстоўваюцца цяпер у до- мабудаванні!

— Для вонкавых сцен нясу- чых канструкцый, напрыклад, выкарыстоўваюцца керамзіта-бетон, аглапарытабетон, газа-сілікат, аглапарытасілікат, шчыльны сілікат... Усе яны маюць выдатныя ўласцівасці: лёгка, трывалыя, паскараюць будаўніцтва і дазваляюць архі-тэктарам «прыдумваць» дамы любой канфігурацыі. Адзелач-нікі карыстаюцца пластыкамі, разнастайнымі лінолеумамі, ке-рамічнай пліткай...

— Паточны метад і новыя матэрыялы, напэўна, асабліва выгадныя пры масавым будаў-ніцтве ў буйных гарадах!

— У нас цяпер імкліва рас-тучь не толькі буйныя, але дробныя і сярэднія гарады. Ме-навіта ў іх з гэтага пяцігоддзя

паступова пераносіцца ўзраста- ючы прамысловы патэнцыял рэспублікі. Таму працэс урбані-зацыі ў Беларусі паскараецца з кожным годам. Тут і вырачае паточны метад жыллёвага бу-даўніцтва.

— Вы гаворыце аб урбаніза-цыі, якая стала дэмаграфічным бічом на Захадзе. Ці ўдасца на-шаму «гораду чатырохсот ты-сяч» пазбегнуць такіх яе нежа-данных вынікаў, як празмер-насць росту, абвастрэнне тран-спартных праблем, забруджван-не асяроддзя!

— Думаецца, што сам пры-цып, па якім узводзіцца наш горад, дазволіць пазбегнуць гэтых непрыемных вынікаў. За-будова ў Беларусі, як і наогул па краіне, вядзецца не стыхій-на, а на аснове генеральных планаў. У іх прадугледжаны

падзел прамысловых і жылых зон, стварэнне шырокай сеткі прадпрыемстваў бытавых па-слуг, сучасных відаў грамадска-га транспарту, вялікіх зялёных зон адпачынку.

— Назавіце, калі ласка, га-рады, дзе падобныя планы ўжо ажыццяўляюцца!

— Іх шмат. Тыя ж маладыя гарады, аб якіх мы гаварылі, новыя забудовы ў Мінску, Го-мелі, Віцебску... Нават плані-роўка кватэр тут у многім ад-розніваецца ад ранейшай. Па-вялічана іх карысная плошча, расшыраны кухні і санітарныя вузлы, створаны ўсе бытавыя выгоды. Дарэчы, гэта даты-чыць не толькі новых гарадоў і масіваў. Цяпер ідзе абнаў-ленне ўсяго жыллага фонду ў рэспубліцы. Рэканструкцыя з улікам перспектывы закранае

старыя гарады і кварталы.

Паказальна яшчэ адно. Гора-дабудаўнікі і архітэктары сёння могуць «дазволіць» сабе тое, што яшчэ дзесятак год раней здавалася ледзь не раскошай побач з масай будзённых кло-патаў. Цяпер, напрыклад, твор-чыя конкурсы нярэдка аб'яў-ляюць на «радавыя» жылыя аб'екты, не гаворачы ўжо аб больш буйных горадаўтвараю-чых адзінках

— Юрый Барысавіч, што можна сказаць аб перспектывах жыллёвай праблемы ў рэ-спубліцы!

— Нядаўна ў часопісе «За ру-бежом» я прачытаў выказван-не дырэктара бюро стандарты-зацыі міністэрства гандлю ЗША Алана Бейтса, які пісаў: «Са-вецкі Саюз з'яўляецца першай і пакуль адзінай дзяржавай,

якая паспяхова вырашае праб-лему забеспячэння шырокіх мас грамадзян жыллем. Праз некалькі год — магчыма, не пройдзе і дзесяцігоддзя — ўсюды ў свеце будзе, відаць, прызнана, што з буйнейшых дзяржаў свету СССР забяспеча-ны жыллем лепш за ўсіх. Палі-тычная значнасць гэтага вы-ключна вялікая».

Прызнанне вельмі характэр-нае сёння для многіх спецыя-лістаў, якія пабывалі ў СССР, хоць і зробленае з масай ага-ворак: «пакуль», «магчыма», «відаць»... У нас саміх будучы-ня жыллёвай праблемы не вы-клікае столькі сумненняў. Яна будзе вырашана. І значным ук-ладам у гэта стануць тыя 90 тысяч кватэр горада, які бела-рускія будаўнікі ўзвядуць у другім годзе пяцігодкі.

Новыя жылыя дамы ў сталічным мікрараёне «Верх Харужай-2».

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

ПАЧЭСНЫ ПАСАД МІЖ НАРОДАМІ

У кожным нумары нашай газеты пад рубрыкай «Беларусь на міжнароднай арэне» чытачы знаходзяць агляд навін гэткага зместу за адзін тыдзень. Сёння мы прапануем вам увазе артыкул, які абагульняе шырокую дзейнасць рэспублікі на міжнароднай арэне.

Перамога Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі ўнесла карэныя змены ў гістарычны лёс усіх народаў Расіі, у тым ліку і беларускага. Ажыццяўленне ленинскай нацыянальнай палітыкі дало магчымасць беларускаму народу ўпершыню за яго шматвяковую гісторыю стварыць сваю нацыянальную дзяржаўнасць, атрымаць сапраўдны суверэнiтэт.

Беларуская ССР з'яўляецца адной з дзяржаў — заснавальніцай Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Прадстаўнікі Беларускай ССР у ААН, у іншых міжнародных арганізацыях унесла шэраг канструктыўных прапаноў, якія маюць велізарнае значэнне для ўмацавання міру і ўстанавлення сапраўднага раўнапраўя вялікіх і малых народаў, у вырашэнні жыццёва важных, надзвычайных пытанняў сучаснасці. Разам з Савецкім Саюзам, Украінскай ССР, а таксама краінамі сацыялістычнай садружнасці яна праводзіць міралюбную палітыку, рашуча выкрывае агрэсіўныя планы імперыялістычных дзяржаў, чым уносіць дастойны ўклад у справу міру і дружбы паміж народамі.

Дзейнасць Беларускай ССР на міжнароднай арэне шматгранная. Асабліва актыўна развіваюцца яе сувязі і супрацоўніцтва з сацыялістычнымі краінамі. Сёлетня ў Мінску адкрыліся генеральны консульствы ПНР і ГДР.

З'яўляючыся рэспублікай развітай народнай гаспадаркі і высокай культуры, Беларуская ССР з кожным годам развівае міжнародныя эканамічныя, навукова-тэхнічныя і культурныя сувязі, бачачы ў гэтым адно з праяў-

ленняў ленинскай міралюбнай знешняй палітыкі. Калі да Кастрычніцкай рэвалюцыі Беларусь вывозіла на знешні рынак у асноўным неапрацаваную драўніну і асобныя віды сельскагаспадарчай сыравіны, то цяпер яна экспартуе сучасныя высакласныя машыны і станкі, падшыпнікі, радыётэхнічныя і вымяральныя прыборы і многія іншыя віды прадукцыі ў 95 краін свету. Сёння больш за трыста беларускіх прадпрыемстваў выпускаюць вырабы на экспарт. Сусветнаму рынку вядома звыш тысячы назваў рознай прадукцыі, вырабленай у Беларусі. Удзельная вага БССР у экспарце прамысловай прадукцыі Савецкага Саюза няспынна павышаецца. Цяпер па аб'ёму і асартыменту экспартуемай прадукцыі Савецкай Беларусі займае трэцяе месца сярод саюзных рэспублік — пасля РСФСР і УССР.

Павышаны попыт на знешні рынак маюць трактары «Беларусь», асабліва яго апошняга мадэлі, аўтасамазвалы Беларускага аўтазавода, прадукцыя станкабудаўнічых прадпрыемстваў. Мінскія трактары можна сустраць на палях амаль 60 дзяржаў усіх кантынентаў свету, а аўтамабілі з маркай «МАЗ» — на дарогах больш чым 40 краін.

У той жа час Беларусь купляе за мяжой неабходныя народнай гаспадарцы абсталяванне і тавары, а таксама племянную жывёлу. Так, за апошнія дзесяць гадоў наша рэспубліка атрымала 130 комплектаў імпартнага абсталявання амаль для 100 прадпрыемстваў хімічнай, лёгкай, харчовай і іншых галін прамысловасці.

Многія беларускія прадпрыемствы выконваюць спецыяльныя заказы краін сацыялістычнай садружнасці, уносячы гэтым самым пэўную долю ў міжнародны сацыялістычны падзел працы, які ажыццяўляецца Савецкім Саюзам у рамках Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. На долю сацыялістычных краін прыпадаюць дзве трэці ўсяго знешнегандлёвага ба-

лансу БССР. Далейшаму ўдасканаленню арганізацыі падзелу працы, спецыялізацыі і кааперавання, а значыць, павелічэнню вытворчасці тавараў на экспарт з Беларусі ў брацкія краіны садзейнічае ажыццяўленне комплекснай праграмы сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі, прынятай на XX сесіі СЭУ.

Беларуская ССР прымае актыўны ўдзел у развіцці знешнегандлёвых сувязей Савецкага Саюза з маладымі краінамі, якія сталі на шлях развіцця. Беларускія машыны і абсталяванне добра зарэкамендалі сябе на будоўлях Егіпта, Сірыі, Індыі, Алжыра, Ірана, Афганістана, Іюмена і іншых краін. У апошнія гады беларускія тавары пачалі купляць Малайзія, Калумбія, Лаос, Непал, Сінгапур, Бангладэш, Чылі.

У міжнародных адносінах Беларускай ССР значнае месца займаюць сувязі ў галіне культуры, навукі і асветы, вытокі якіх ідуць з далёкага мінулага.

Вялікую ролю ў развіцці і ва ўмацаванні дружэлюбных і культурных сувязей БССР з народамі замежных краін адыгрывае Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, створанае ў 1958 годзе. З таго часу міжнародныя сувязі БССР значна расшырыліся. Так, калі ў 1959 годзе таварыства мела кантакты з шэрагам арганізацый 35 краін, то цяпер падтрымлівае сувязі з 312 арганізацыямі ў 61 краіне свету. У рэспубліцы працуе больш за сто аддзяленняў савецкіх таварыстваў дружбы з замежнымі краінамі.

Устанавіліся цесныя сяброўскія сувязі паміж Мінскам і Патсдамам, Гомелем і Цвікаў (ГДР), Мінскам і Варшавай, Брэстам і Люблінам, Гродна і Беластокам (ПНР), Мінскам і Нотынгемам (Англія), Мінскам і Туркуэнам (Францыя); паміж многімі заводамі аднаго профілю, фабрыкамі і ўстановамі.

Значнае месца ў міжнародных адносінах нашай рэс-

публікі займаюць культурныя сувязі. Беларускае мастацкае слова цяпер гучыць на многіх замежных мовах усіх кантынентаў. Дэкады і дні беларускай культуры адбыліся ў Польшчы, Румыніі, Венгрыі, Балгарыі, Манголіі, ГДР, В'етнаме. У Беларусі ў сваю чаргу былі арганізаваны дэкады і дні польскай, румынскай, чэхаславацкай, венгерскай, балгарскай, мангольскай і в'етнамскай культуры.

БССР ажыццяўляе шырокія міжнародныя навуковыя і навукова-тэхнічныя кантакты. Вучоныя Беларусі ўдзельнічаюць у міжнародных кангрэсах, канферэнцыях, сімпозіумах, выязджаюць у замежныя краіны чытаць навуковыя даклады, праводзіць кансультацыі. Асабліва плёна развіваецца навукова і навукова-тэхнічнае супрацоўніцтва беларускіх вучоных з вучонымі брацкіх сацыялістычных краін.

Пачынаючы з 1953 года, Беларусь дапамагае замежным дзяржавам, у асноўным сацыялістычным і краінам, што сталі на шлях самастойнага развіцця, у падрыхтоўцы кадраў. У дзесятках краін Азіі і Афрыкі працуюць сёння спецыялісты, якія атрымалі вышэйшую або сярэдня спецыяльную адукацыю ў Беларусі. Цяпер у вышэйшых навуковых установах і тэхнікумах рэспублікі навучаюцца больш чым 800 юнакоў і дзяўчат з 45 краін свету.

Такім чынам, Беларусь, стаўшы суверэннай сацыялістычнай дзяржавай і неад'емнай, самаўстойнай часткай Савецкага Саюза, выйшла на шырокую міжнародную арэну. Яна прымае актыўны ўдзел у вырашэнні важнейшых міжнародных праблем сучаснасці, паспяхова развівае з замежнымі краінамі эканамічныя, навуковыя, культурныя і іншыя сувязі, робіць усё для таго, каб умацоўваць мір на зямлі, дружбу і ўзаемаразуменне народаў.

М. ВАРАБЕЙ,
кандыдат гістарычных навук.

ПО ПУТИ К КОСМИЧЕСКОМУ «МИРОВИДЕНИЮ»

Генеральная Ассамблея ООН приняла резолюцию «О разработке международной конвенции и принципах использования государствами искусственных спутников Земли для непосредственного телевизионного вещания». Инициатива в постановке этого вопроса на нынешней сессии Генеральной Ассамблеи принадлежит Советскому Союзу.

Прогресс космической техники связи дает возможность создать организацию всемирного телевидения, или «мировидения». Подсчитано, что при мощности передатчика широкоэшелонного спутника около 3—5 киловатт (при современном уровне космической техники это вполне достижимо) можно принимать телевизионные передачи непосредственно на домашние телевизоры. Трех спутников, выведенных на геостационарную орбиту и как бы зависших над поверхностью Земли на высоте около 36 тысяч километров, окажется достаточно, чтобы в зону вещания попало 90 процентов поверхности планеты. Таким образом, голубой экран превратится в окно, через которое уда-

ется наблюдать весь земной шар. Но дело не только в технике. Осуществление «мировидения» связано с решением международных проблем. Радиоволны легко преодолевают национальные границы, и государства оказываются вынужденными регулировать в международном масштабе возникающие при этом проблемы. Прежде всего, как предотвратить превращение космического телевидения в оружие идеологических диверсий? Отвергнуть идею «мировидения» вообще — значило бы отрицать использование новейших достижений научно-технической революции в интересах углубления взаимопонимания народов для дальнейшего прогресса

са цивилизации. Можно было бы осуществлять такое вещание только на основе двусторонних и региональных соглашений при явном выраженном согласии правительств на определенные виды программ иностранного телевидения, предназначенных для приема населением их стран. Но в этом случае не всегда удалось бы по техническим причинам избежать непреднамеренного распространения сигнала спутника на территории, которые не охвачены соглашениями. Особенно остро эта проблема стояла бы на европейском континенте, где площади многих государств невелики. А поскольку отличить намеренное вещание от непреднамеренного трудно, это могло бы привести к политическим трениям. Единственно разумный и реалистический подход — выработка и принятие государствами единых общепризнанных принципов для составления телевизионных программ, предназначенных для передачи с помощью спутников, и осуществление вещания, специально рассчитанного для иностранной аудитории, только при совершенно недвусмысленном одобрении соответствующих правительств. Сочетание этих двух международно-правовых инструментов (общие принципы и конкретные соглашения) позволило бы избежать осложнений даже в случае непреднамеренного распространения сигналов за пределы планируемого района. Это исключило бы также использование космического

телевидения вопреки интересам мира, в нарушение принципа государственного суверенитета, добрососедского сотрудничества, невмешательства во внутренние дела государств. Именно с этих позиций неизменно выступают советские представители во всех международных органах, обсуждающих проблемы непосредственного телевизионного вещания. Чтобы обеспечить условия, при которых новый вид космической техники служил бы только благородным целям мира и дружбы между народами, а суверенитет государств был огражден от каких-либо вмешательства извне, Советский Союз и выступил инициатором разработки и заключения международной конвенции о принципах использования государствами искусственных спутников Земли для непосредственного телевизионного вещания. Такую конвенцию правительство СССР внесло на рассмотрение XXVII сессии Генеральной Ассамблеи ООН. Согласно конвенции, государства обязуются исключить из телевизионных программ, передаваемых с помощью искусственных спутников Земли, материалы, пропагандирующие идеи войны, милитаризма, национализма, национальной и религиозной ненависти и вражды между народами, а равно и материалы, носящие аморальный, подстрекательский характер или каким-либо иным образом направленные на вмешательство во внутренние дела других государств или их внешней политику.

«Мировидение» должно использоваться прежде всего для показа достижений народов в области культуры, науки, искусства, экономики, спорта. Передача новостей политического характера не должна противоречить принципам Устава ООН, наносить ущерба дружественным отношениям между странами. Недопустимо использование телевидения для прямого или косвенного убеждения отдельных групп населения действовать вопреки интересам всеобщего мира. Международный обмен достижениями культуры способствует ее развитию в мировом масштабе. Телевидение с помощью спутников — идеальное средство информации населения развивающихся стран, где недостаточна сеть наземных телекоммуникаций. Студенты всего мира могли бы присутствовать на лекциях величайших авторитетов современности в различных областях науки. Экипажи и пассажиры самолетов и морских судов во время путешествий были бы в курсе важнейших текущих событий. «Мировидение» откроет новые горизонты во многих сферах общественной жизни. Вот почему важно использовать выдающиеся достижения цивилизации — космические аппараты для ретрансляции телевизионных программ в глобальном масштабе вопреки поискам реакционных сил, противящихся политико-правовому урегулированию связанных с этим проблем.

Юрий КОЛОСОВ,

Больш за 30 год назад лёс разлучыў мяне з Радзімай, бацькамі, сёстрамі і братам. Амаль 20 гадоў жыў я ў Злучаных Штатах Амерыкі, і сум па родных Варонжках, цудоўных краяхах Прынёманскага краю, жаданне сустрэцца з блізкімі і сваякамі ніколі не пакідалі мяне.

Мае ўспаміны аб мінулым не вызначаюцца багаццем уражанняў. Памятаю саламяныя дахі і маленькія вокны хат, працу з раніцы да вечара на пясчаным неўрадлівым надзеле, кірмаш у Шчучыне, на які мы хадзілі босыя.

З амерыканскіх газет, радыё і тэлебачання я не мог нічога пэўнага даведацца пра сённяшняе жыццё на Бацькаўшчыне. Паведамленняў было няшмат, ды і тыя вельмі супярэчлівыя і забытаныя. Як правіла, яны імкнуліся давесці, што беларускі народ жыве ў беднасці і галечы.

Шмат год я збіраў грошы для паездкі на Радзіму. І вось мая мара здзейснілася. Я прыехаў у Беларусь, на Гродзеншчыну, да сваіх родных і блізкіх. Якая гасціннасць! Аднавяскоўцы жывуць у згодзе, маюць поўны дастац, працуюць у калгасе адзінай дружнай сям'ёй.

Я ведаў, што ў маёй сястры Марты адзінаццаць дзяцей, думаў, што ўбачу яе старой, знямоглай жанчынай. А яна ў свае 52 гады выглядае здаровай і жыццярэдаснай, нават прывабнай. Толькі на выхаванне дзяцей, пачынаючы з трэцяга, Марта атрымала ад дзяржавы 4 700 рублёў бясплатнай дапамогі.

Мяне прыемна здзівіла ў час візіту, што людзі рознага сацыяльнага становішча паводзяць сябе як роўныя. Старшы-

ня сельгасарцелі Віктар Шашко вельмі прасты ў размовах з калгаснікамі, цікавіцца іх клопатамі і задумамі, раіцца наконот гаспадарчых ці якіх іншых спраў.

Здарылася так, што неўзабаве пасля прыезду я захварэў.

НАЙЛЕПШ САМОМУ ПЕРАКАНАЦА

Па мяне прыехала «хуткая дапамога», адвезла ў Шчучынскую раённую бальніцу. Урач Верташова вельмі ўважліва сачыла за маім здароўем, мяне лячылі не толькі ад таго, што выклікала тэрміновае ўмяшанне, а і ад цукровага дыябету, на які я хварэю шмат год. Урач неаднойчы гутарыла са мной, нязменна падтрымлівала ў мяне добры настрой. Усё гэта было вельмі дзіўна для мяне, бо ў Злучаных Штатах, калі хворы на грип звяртаецца да ўрача, той яго не слухае і не аглядае, а выпісвае адразу рэцэпт і патрабуе 10 долараў. За лячэнне, знаходжанне ў бальніцы, выклік «хуткай дапамогі» з мяне не ўзялі ні капейкі, бо медыцынскае абслугоўванне ў Савецкай краіне бясплатнае для

ўсіх. Даведаўся я і аб тым, што жанчына-ўрач, як і прадстаўніца любой іншай прафесіі, атрымлівае аднолькавую заробную плату з мужчынам.

Наогул, паслугі ў вас вельмі танныя. Для параўнання скажу, што паесці ў ЗША ў сталовай за 80 цэнтаў нельга, трэба заплаціць 2 долары. З горада Ліды да Шчучына я ехаў на таксі і заплаціў 8 рублёў. У Злучаных Штатах такая дарога каштавала б долараў 35. А савецкі грамадскі транспарт дык і параўноўваць няма з чым, настолькі ён танны і добра наладжаны.

Аб сваім жыцці ў Амерыцы я шмат раскаваў сваякам. Але прыемнага я ім мог паведаміць нямнога. Мой дваццацігадовы сын пасля сканчэння школы васьмю гадамі ходзіць беспрацоўным, жонка таксама не можа ўладкавацца на работу. І хаця я зарабляю 240 долараў у месяц, атрымліваю толькі 160, астатнія грошы ідуць на розныя падаткі, страхавыя ўносы. На харчаванне сям'і ў тыдзень выдаткоўваем 40—50 долараў.

Пабываўшы на Радзіме, я ясна ўсвядоміў адрозненне свету сацыялізму ад капіталізму. У Савецкім Саюзе галоўнае — чалавек, яго клопаты, мары, спадзяванні. Такія ўмовы жыцця, такія ўзаемаадносіны немагчымы ў Злучаных Штатах і іншых заходніх краінах. Я ганаруся сваёй Бацькаўшчынай, здароўччу людзям, якія жывуць на яе абноўленых прасторах.

Калі хто ў Амерыцы не будзе верыць маім расказам аб паездцы, назаве іх камуністычнай прапагандай, я параю яму з'ездзіць у СССР і паглядзець на ўсё самаму. Асабістыя ўражанні пераконваюць наймацця.

Фелікс ГАЛАВАЧ.

ЗША.

Уладзімір КЛІШЭВІЧ

ПЕРАД ПОМНІКАМ ЯНКУ КУПАЛУ

Ён стаіць, наш паэт, волат духа,
Позірк мужна заве напярод.
Сэрцам добрым і чуйным
падслухаў,
Аб чым марыў наш бедны
народ.

Ён апеў нашу горыч нядолі,
Што праліла тут гутулікі слёз.
Як ніхто да яго і ніколі
Да вяршынь нашы мары узнёс.

Сам народ на зямлі
гаспадарыць
Без ярма і чужога сіла.
Шчыра свеціцца радасць
на твары,
Кветка-папараць ў нас зацвіла.

ПАКОЙ У СМОЛЬНЫМ

Уласным вачам не паверыў,
Як толькі навокал я глянуў,
Што ў гэтакіх цеснай кватэры
Жыў некалі Ленін-Ульянаў.

За справы абдораны шчодрэ —
Вяршынь найвышэйшых
узнесласць,
А меў ён два ложка
пад коўдрай,
Малюсенькі столік і крэсла.

ХАТЫНЬ

Полымя іх папаліла,
Клубіўся над вёскаю дым.
Страшэнная мёртвых магіла —
Вайны напамінак жывым.
Сонца з высокае сіні
Пакуты асвечвае іх.
Званы раздаюцца Хатыні,
Як чорнае вечнасці міг.

ВЯСНА

Расцвілі белым цветам сады,
Птушкі ў лесе высвістаюць
трэлі,
Распусціўся дубок малады,
Пчолы ў кветках садоў
зашумелі.

Песня з працай — нага у нагу,
Слова песні настрой паднімае.
Па дне возера маркі бягуць,
Зелянее трава маладая.

Гімі разносіцца новай пары,
Людзі марай настрою
не лечаць.
Эх, як радасна жыць і тварыць
На Радзіме вясны чалавечай.

КРЫМ

Калісьці пад сонцам адведаў
Краіну красы Грыбаедаў.

Тут Пушкін, глытаючы гора,
Глядзеўся у Чорнае мора.

Міцкевіч, натхненнем сагрэты,
Складаў велічавыя санеты.

З хваробаю лёгкіх заехаў
Лячыцца знясілены Чэхаў.

Жыццё Багдановіча рана
Наўмольнаю смерцю забрана.

Я мора наведаў стыхію —
У хвалах тапіў настальгію.

СТАРАСЦЬ НА ЧУЖЫНЕ

Не рад ты ні сонцу, ні дому.
Як страшная доля такая!
Калі не патрэбны нікому,
Ніхто цябе больш не чакае.

З дрэва гук праляціць
аднатонна,
Аж самому не верыцца мне:
На чужыне як каркне варона —
Маю душу да дна скалане.

Чорны птах адгукнецца часова,
Сэрца горам агню прыпячэ.
Я з жыццём не вітаюся
словам,
А маўклівым паглядам вачэй.

Мёдам словы свае не мажце!
Словаблудства — заробак ваш.
У Амерыцы беднага шчасце —
Гэта толькі адзін міраж.

ЗША.

ках і пенсіонерах, так как повышение заработной платы и пенсий не догоняет дороговизну.

В. и С. ЛИХОТЫ.

Франция.

...Вы спрашиваете, как живу, что нового и в первую очередь хорошего. В моей жизни «хорошее» редко посещает меня, а с годами и вовсе забыло дорогу в мой дом. Да это и понятно — кто находится вдали от Родины, вдали от своего наро-

да, не может надеяться на «хорошее». Оно живет на Родине...
М. МИХАЙЛОВ.
Франция.

...Жить по-прежнему очень тяжело. Пенсии не хватает на жизнь, и мне приходится, несмотря на старость, много и тяжело трудиться. С трудом добываю гроши на жизнь, которая с каждым годом все дороже и дороже. Цены головокружительно растут.
Д. БЕКЛЕМИШЕВ.
Франция.

ТАЯ ПРАКЛЯТАЯ ВАЙНА...

Я часта думаю пра свой лёс. Ён надзвычай складаны. Каб я ўмела, дык напісала б аб сваім жыцці кнігу. Мне давялося перажыць вельмі многае.

...Сталася так, што я выйшла замуж за мясцовага немца Яўгена Людвіга. У нас была шчаслівая, дружная сям'я. Перад вайной мы жылі ў Дамачове Брэсцкай вобласці, непадалёку ад граніцы. У 1940 годзе муж утаварыў мяне выехаць у захопленую фашыстамі Польшчу. Тады многія немцы выязджалі з Савецкага Саюза ў Польшчу і Германію. З таго дня, калі я пакінула родную зямлю, і пачаліся мае вандраванні, мае пакуты і няшчасці.

Чатыры гады мы жылі непадалёку ад Познані. Я чакала першыцца. Мужу далі работу. А калі гітлераўцы напалі на Савецкі Саюз, яго ўзялі на вайсковую службу. Служыў ён у мясцовым гарнізоне, мы часта бачыліся. Але мяне ўвесь час трывожыла прадчуванне непазбежнай бяды.

У студзені 1945 года фронт наблізіўся да Познані. Ужо былі чуны яго грывомы. Аднойчы ноччу ў кватэру ўварваліся стараста і жандары. Нам і нашым суседзям загадалі не пазней, як за дзве гадзіны, сабрацца і рушыць на захад. Мы спешна грузіліся на вазы, прыхопліваючы самае неабходнае. Аднак не аб рэчах я тады думала. На маіх руках у той час было чацвёра дзяцей, і я чакала пятае.

Больш як дзвесце кіламетраў ехалі мы ў аболе, пераносячы голад і холад, пастаянны страх, што абоз будучы бамбіць. Шоў то дождж, то снег. Дзеці прастудзіліся, плакалі. Вельмі дрэнна адчувала сябе і я. Гэтае пакутлівае падарожжа заняло 16 ці 18 дзён. Нарэшце дабраліся да Брандэнбурга. Тут перад самым канцом вайны нарадзіўся ў мяне сын Вальтэр.

Пасля 9 мая 1945 года мы пазбавіліся пастаяннай пагрозы быць забітымі, але не пазбавіліся голаду і нястачы. Дзеці хацелі есці. Спачатку я пасылала сваіх старэйшых дзяцей выпрошваць хлеб у салдат. Савецкія салдаты давалі малым па буханцы хлеба. І гэта было тады вельмі вялікай падтрымкай. Пазней мы аказаліся ў зоне саюзнікаў. Мне з дзецьмі жыць становілася ўсё цяжэй. Каб іх як-небудзь накармаць, прыходзілася хадзіць па людзях, установах, згаджацца на любую работу.

Каб адной выгадаваць дзяцей, давялося шмат гадоў надрывацца з апошніх сіл. Выратавала мяне толькі

тое, што я з беларускай сялянскай сям'і і ніколі не баялася цяжкай работы. Я верыла, што калі-небудзь муж вернецца з палону, і нам стане крыху лягчэй. Ды гэтая вера мая аказалася дарэмнай. Толькі некалькі гадоў назад я даведалася, што муж сапраўды застаўся жывы. Ён вярнуўся пад Познань, туды, дзе мы жылі да зімы 1944 года, і ўвесь час чакаў, відаць, што і мы вернемся туды. Ён і да гэтага часу жыве там нежанаты.

Вось як раскідала нашу сям'ю тая праклятая вайна. Дзеці павырасталі, не памятаючы бацькі, а бацька 28 гадоў не бачыў дзяцей і жонкі.

Цяпер мы жывём у Франкфурце-на-Майне, за 140 мараў у месяц здымаем кватэру, праўда, без усякіх выгод. Са мной жывуць дочки Хільда і Эмілія. Абедзве працуюць у банку. У дачкі Герды і сына Вальтэра свае сем'і. Вальтэр вывучыўся на аўта-слесара, працуе ў кампаніі па вытворчасці труб і жыве ў горадзе Вальзуме. Старэйшая дачка Эльвіра спачатку працавала краўчыхай, пасля набыла спецыяльнасць медыцынскай сястры. Яе мара — папрацаваць у бальніцах розных краін, у тым ліку і ў Расіі.

Мары, мары... Мы вольныя марыць, але збываецца далёка не ўсё, што задумана. Мая самая малодшая дачка Эмілія марыць вывучыць і выкладаць англійскую мову. Але дзе мы возьмем столькі грошай, каб паслаць яе ва ўніверсітэт? Даць вышэйшую адукацыю я не змагла ніводнаму з дзяцей. Гэта вельмі цяжка ў Заходняй Германіі.

Я другі раз пабывала на сваёй Радзіме. Другі раз гасціла ў вёсцы Сакі Жабінкаўскага раёна ў сясцёр.

Мне найбольш падабаецца ў Савецкім Саюзе тое, што тут зусім танныя кватэры, бясплатныя лячэнне і навучанне. Тут здольнаму чалавеку адкрыты дарогі ў навуку. І для гэтага не трэба мець шмат грошай — дастаткова разумнай галавы.

Чаго б я жадала? У першую чаргу міру. Бо калі не бамбятць і не страляюць, то ўсюды лягчэй пра жыць. Я мала што разумею ў палітыцы, але ведаю, што бо'льшасць заходніх немцаў падтрымліваюць урад Бранта, курс на добрыя адносіны з Савецкім Саюзам, бо гэта шлях да міру. А што такое вайна, якія трагедыі ўносіць яна амаль у кожную сям'ю, мы не можам забыць нават зараз, праз 27 гадоў пасля яе заканчэння.

Марыя ЛЮДВІГ.

ФРГ.

Дарога на Нясвіж.

Фота Р. ФАРБЕРА.

А тут, у бальніцы, ідучы ад ложка да ложка, убачыўшы адразу столькі крыві, бруду, пакрамсаных чалавечыя цел, столькі пакут, Людміла Кашычкіна закончыла сваю школу нянавісці.

І зноў, каторы ўжо раз за гэтае сваё блуканне па чалавечых пакутах, думала: як добра і правільна, што менавіта сюды ў першую чаргу скіравала свой позірк падпольная група! Як тут патрэбны падтрымка, дапамога! Каб не палі духам людзі, каб убачылі і адчулі, што ёсць у горадзе дзейная і актыўная сіла, якая знойдзе выйсце з іх трагічнага становішча. І якое выйсце, думала Людміла: не толькі вывесці з бальніцы, але і даць у рукі ачуняўшых палонных зброю. І калі яна пакідала бальніцу, дамовіўшыся з Ганнай Навіцкай прыйсці зноў «пашукаць мужа» — кожны ж дзень, маўляў, прыбываюць новыя і новыя партыі, — яна ўжо ведала: заўтра размова пойдзе адкрыта. Далей нельга.

— Даруйце, Ганна Гаўрылаўна. Учора я сказала вам няпраўду. Не мужа я шукаю... Я прыйшла да вас ад падпольнай групы, Вы можаце...

Але Ганна Гаўрылаўна не дала ёй закончыць. Узяла яе за руку і моцна сціснула.

— Што мне трэба рабіць, Людміла Міхайлаўна?

Што рабіць?.. Хацелася ёй сказаць, гэтай жанчыне, што і так яна ўжо робіць вельмі многае, што ніякай цаной не адзіш, ніякай мерай не ўзважыш вольную дабрату і пшчотнасць, з якой скіляецца яна над кожным раненым, як папраўляе іх падушкі, абмывае і корміць, перавязвае, сукакойвае. І не толькі яна — усё, што робяць тыя, хто астаўся тут, перавышае чалавечыя сілы. Некалькі ўрачоў цэлыя суткі аперацыйным сталом, пакуль трымаюць ногі. Сёстры і санітаркі, самі галодныя, змораныя, самотныя, сэрца сваё, здаецца, падзялілі б на кавалчкі і аддалі б гэтым чужым сынам і мужам, каб толькі выратаваць таго, каго яшчэ можна выратаваць...

— Што рабіць, Ганна Гаўрылаўна? Тое, што вы ўжо робіце. А яшчэ — пераапрацаваць у цывільнае тых, хто можа хадзіць. І адпраўляць іх вольна па гэтых адрахах. А што потым — пакажа час...

Хто скажа цяпер, як пачалася тады ў бальніцы вопраткавая ліхаманка? Хто першы паказаў, арганізаваў і навуковы ўсё збіраць, дзе толькі можна, адзенне і прыносіць яго ў бальніцу? Збіралі ў суседзях, мянялі, куплялі вопратку і перадавалі ў хірургічнае аддзяленне Ганне Навіцкай, Марыі Ермачонак, Настасі Батура і іншым сёстрам... Кожную раніцу прыходзіла аперацыйная санітарка Уладыка з клуначкам:

— Вазьміце, заўтра прынесу яшчэ. Здавалася, увесь горад на ногі падняла, бо адна яна ніколі не сабрала б гэтулькі кашуль, пінажакоў, штаноў.

І было ў гэтым клопаце нешта яшчэ больш каштоўнае, чым сам па сабе канкрэтны факт. Людзі ўбачылі, што побач усе свае, што можна давяраць адзін аднаму, не таіцца, не хавацца, што толькі адзінкі — іх ужо ведалі ў бальніцы — такія, як урач Ярашэвіч, перафарбаваліся ў карычневы колер, а ўсе астатнія — сумленныя савецкія людзі. І гэта была ўжо маральная і палітычная перамога. І гэта была ўжо сіла.

Толькі нямногія з іх ведаюць, што выконвалі яны ў той час заданне падпольнай групы, той самай, што стала хутка Мінскім падпольным гарадскім камітэтам партыі. Ісай Казінец — «Слаўка Пабедзіт», кіраўнік гэтай групы, і яго таварышы Канстанцін Грыгор'ев і Вацкі Нікіфараў паспалі ў бальніцу «Белку»... На сувязь.

З КІМ ВЫ, ПРАФЕСАР!

Хто ведае, чаму запомнілася ёй, што ў гэты дзень ад раніцы ішоў дождж і калі падыходзіла яна да Ленінскай, сонца ўжо расштурхала навокал сябе хмары і так ярка, радасна заліло сваімі праменьнямі вуліцу. Чаму памятае яна, як была апрагнута сама ў той дзень, і памятае, што чалавек, які падыходзіў да яе, сустрач, быў у шэрым макінтошы, у капелюшы і з кійком?.. Прафесар Клумаў!

Глянулі адзін на аднаго, ён пазнаў яе, пазнаў, нягледзячы на «маскарад», кінулі адзін аднаму — і размінуліся. Прайшлі два-тры крокі — і раптам адначасова азірнуліся. Што перадаецца ў такі момант ад чалавека да чалавека? Інтуіцыя? Падсвядомае паучыць? Хто яго ведае... Але як самыя блізкія, як свае — а слова гэтае ў той час мела толькі адно, зусім пэўнае адценне, ішлі ўжо яны адзін насустрач другому.

— Г-галубачка! Як я рады, што вы жывыя. Дзе вы, што, які?

І пазней, на развітанне ўжо: — Я вельмі прашу вас, галубачка, калі пачуеце, што новага на фронце, як там нашы, паведаміце мне. Я толькі гэтым і жыву.

«Галубачка», «душачка»... Ён застаўся, здаецца, такім, якім быў, Яўген Уладзіміравіч, з гэтымі сваімі характэрнымі, вядомымі ўсяму гораду слоўцамі. Яшчэ некалі студэнты на іх курсе жартам пераймалі яго — злёгка заікаючыся, гаварылі сваімі аднакурсніцям:

— Д-душачка! Г-галубачка! Падкінь ш-шпаргалачку.

Здаецца, такі, як быў... Але колькі тургі і смутку прагучала ў словах: «Толькі гэтым жыву...»

Ён вярнуўся ў бальніцу крыху пазней, чым іншыя. Кажуць, што ў Пухавічы, на дачу, куды прыбіла яго першая хваля вайны, яму паслалі калектыўнае пісьмо работнікі бальніцы, урачы-гінеколагі, прасілі вярнуцца, бо вайна вайною, а хворыя застаюцца хворымі, жыццё ідзе сваім парадкам. І раджаюць жачыны, і дапамога ім прафесарская «вельмі патрэбна, як заўсёды». І было яно напісана, такое пісьмо. Толькі... чамусьці прафесар потым ніколі не любіў успамінаць пра гэта і крывіўся, як ад зубнога болю, калі ў яго пыталіся, чаму ён вярнуўся ў акупіраваны горад.

— Трэба ж было мне недзе працаваць! Я не магу без работы.

З-за перагародкі выйшла Галіна Мікалаеўна. — Гэта вы, Людміла Міхайлаўна! А я чую знаёмы голас, толькі падглядаць няёмка. Я вельмі рада вам. І вашай навіне.

З бальніцы яны выйшлі разам: прафесара, маўляў, запрасілі наведаць хворую... Потым Людміла адарвалася крокаў на дваццаць, а Яўген Уладзіміравіч, свяціла навуку, выдатны хірург і вядомы ў шырокіх медыцынскіх колах спецыяліст па гінекалогіі, пачаў ужо «з ходу» спасцігаць азы канспірацыі; ён крочыў за Людмілай паводдаль, не выпускаючы ні на адну хвіліну з поля зроку... На Каменнай вуліцы (цяпер — Варнянская) у доме № 12 і адбылася гэтая сустрэча, якую можна лічыць знамянальнай у гісторыі падпольнай барацьбы Мінска з акупантамі.

«Савецкі прафесар служыць нямецкім уладам!», «Руская інтэлігенцыя выбірае новы парадак!», «Прафесар Клумаў з намі!» — трубілі гітлераўскія прапагандысты і іх падлявалы. А ён, прафесар Клумаў, што знаёміцца з Ісаем Казінцом, Канстанцінам Грыгор'евым, Жоржам Сямёнавым і іншымі падпольшчыкамі,

чалавека? Бессмяротнасць... Ніколі не думалася раней, што гэтае абстрактнае паняцце можа стаць вольна такім. Даступным вольна сэрцу.

Амаль што кожны крок патрыётаў-медыкаў Мінска ў гады акупацыі, кожны лёс, з якім сутыкаешся, — назалежна ад таго, жывы чалавек ці загінуты, — вядзе, і, пэўна, доўга яшчэ будзе весці да яго, да Клумава. Можна нават стварыць прыблізную схему: у бальніцы было столькі і столькі падпольных груп. Кожная працавала сама па сабе, у сакрэце ад іншых. І цяпер, здараецца, як навіна гучыць для людзей: «І яна (або ён) былі таксама падпольшчыкамі? А я і не ведаў (ці не ведала)». Затое да Клумава ад усіх гэтых груп на ўмоўнай схеме ідзе прамая лінія. Яго ведалі ўсе. Ён ведаў усіх. Да яго ішлі ўсе. Ён памагаў усім... Да яго ішлі без боязі, часам не зважалі нават на законы канспірацыі. Такі ён быў — свой, савецкі. Такі бязмежны давер выклікаў у людзей.

А пакуль што — у бальніцы навіна. Немцы паставілі на чале яе, фактычна зрабілі гаспадаром і галоўным урачом Барыса Барысавіча Зубарава. Хто такі?

ПРЭФЕРАНС І КРОЎ

— Пазнаёмімся, панове. Я ваш новы галоўны ўрач. Будзем працаваць разам. Спадзяюся, мы знойдзем агульную мову. Ад вас патрабуецца толькі адно: сумленна выконваць свае абавязкі. — Ён зрабіў выразную паўзу, насуліўся і прыстукнуў па-ваеннаму абцасамі. — А яшчэ... папярэджаю і прашу запомніць: камуністаў і ўярэяў у сваёй бальніцы не пацярплю!

Некалькі дзесяткаў людзей у белых халатах моўчкі выслухалі «тронную» прамову Зубарава. Некалькі дзесяткаў парвачай на чарзе вытрымалі на сабе выправавальны позірк новага галоўнага ўрача. Звычайныя, простыя твары. «Камуністычнай атруты» ні на адным з іх не заўважыў Зубараў і, задаволены першым знаёмствам, вырашыў з ходу пачаць наладжванне кантактаў са сваімі падначаленымі. Ён літасціва адпусціў санітарак і сясцёр, а ўрачоў папрасіў на хвіліну астацца.

— Сёння вечарам чакаю вас, панове, у сябе дома. Пасядзім, вып'ем па рускаму звычайна чаю, згуляем у прэферанс. Пані Зубарава таксама будзе рада...

Пад сваю кватэру новы гаспадар бальніцы адвёў адну з лепшых палат. І пакуль там, у кабінце, адбывалася ўрачыстае знаёмства, пані Зубарава, стоячы каля айна, у думках перабірала, каторая? Каторая з жанчын, якія толькі што прайшлі паўз акно, стане чарговай паліубоўнай яе мужа? Тая, з каштанавымі валасамі і зялёнымі вачыма? Ці гэтая, з чорнай касой? Ці тая — высокая бландынка з ганарыстым тварам, што не прайшла, а праплыла ля акна? Каторая?

Пані Зубарава не любіла людзей і не старалася ад каго-небудзь гэта схваць. Не любіла жанчын, бо іх занадта прывячаў яе муж, і ўсё сваё жыццё яна пакутвала ад гэтага. Не любіла мужчын, асабліва сваіх суайчыннікаў, рускіх эмігрантаў, гэтых бязвольных балбатуноў, якія толькі і чакалі, пакуль нехта паднясе ім на сподачку «Расію»... І гэтая іх песня, гэты іх слонявы «гімн»: «...Осенние листья, нас бурей сорвало, и несет и несет...».

Увесь час яе мужа сапраўды «насіла, насіла» па розных мясцінах, прыбіваючы да розных гаспадароў, да розных жанчын. Ёй часам здавалася, што ўсё жанчын. Ёй часам здавалася, што ўсё ў Расіі... Вось каб жыць там, дзе няма гэтых бландынак, брунетак, шатэнак, прыгожых і ненавісных. А палітыка... У партыю нацыстаў яна ўступіла таму, што ўбачыла, нарэшце, пэўную, хоць і жорсткую сілу. Хіба можна з імі параўноўваць эмігрантаў, гэтых балбатуноў?

Міма вокнаў сноўдалі санітары з насілкамі. Аднаго неслі з палаты, другога ў палату... Аднаго — туды, дзе была яшчэ нейкая тоненькая, нібы нітачка, надзея на выратаванне, другога — туды, адкуль познім вечарам бальнічны вартунык, прыкрыўшы мешкавінай, вёз гэтае «нешта» немаведама куды ў страшным, разбураным, чужым для пані Зубаравай горадзе.

Муж загадаў прыгатаваць вярэру, паставіць столік для прэферанса. І прыняць гасцей. Што ж, калі так трэба, яна выканае загад. Яна нават апрагне сваю чорную аксамітавую сукенку, тую самую, што праз усю эміграцыйную службу ёй адзнакай «высакароднасці».

— Запалі свечку! Зубараў нечакана з'явіўся за спіной жонкі, і па ягоным голасе яна пазнала: муж у тым радасна-ўзбуджаным настрой, пасля якога звычайна пачыналася «спрадстаўленне». Ён быў рамантык і, як усе пяцідзяцігадовыя рамантыкі, вельмі любіў сентыментальныя сцэны.

— Запалі свечку... ля іконы. Вось, вось, пачынаецца! — Давай памолімся, падажым гаспадару за сённяшні дзень!

(Працяг будзе).

Можа таму крывіўся і не любіў успамінаць, што там, пад гэтым калектыўным пісьмом, сярод прозвішчаў сумленных людзей, якія сталі потым яго ж папелінікамі ў падпольнай барацьбе, стаяў подпіс і... Станіслава Ярашэвіч. Тады ён яшчэ не ведаў, хто яна, і ўявіў сабе не мог, што вельмі хутка яны, два прадстаўнікі самай гуманнай прафесіі, якую нават фашысты спрабавалі абвясціць пазалітыкай, схопяцца ў імя гэтай жа палітыкі, як дзве варожыя сілы над галавою цяжкахворага чалавека, у аперацыйнай... І ён, інтэлігент, мяккі і абыходлівы заўсёды чалавек — «галубачка, душачка» — абсячэе яе так, як дасюль яшчэ ніколі не дазваляў сабе гэтага рабіць.

— Чулі? Нашы... — запнулася яна на хвілінку, удакладніла: — немцы Маскаў ўзялі! — і пераможным позіркам акінула ўсіх, хто быў у аперацыйнай.

Прафесар падняў галаву, на хвіліну затрымаў у паветры скальпель і так гнеўна бліснуў вачыма, што здаецца, мог спаляць:

— Нашы?! Гэта гаворыце вы, рускі чалавек?! Як вам не сорамна!

Падыходзіў усны, Ярашэвіч выйшла з аперацыйнай. Усе моўчкі працягвалі работу. Хірургічная сястра, як заўсёды, дакладна і хутка падавала інструменты, тампоны, асістэнт апрацоўваў швы. Прафесар некалькі разоў паўтарыў прасябе: «Ганьба! Сорам! А яшчэ ўрач», — потым памыў рукі і, выходзячы з аперацыйнай, спыніўся ў дзвярах:

— Ніколі гэтага не будзе! Ніколі гэтаму не быць!

А назаўтра, ці можа праз тыдзень, але якраз у тыя дні, калі пад Масквою, як мыльны пухі, лопаўся гітлераўскі блеф аб бліцперамозе, рانیоно на бальнічным двары адбывалася нешта незвычайнае. Перад работай тут заўсёды збіраліся амаль усе работнікі бальніцы, так павялося здаўна. Віталіся, абменьваліся навінамі... У гэты дзень прафесар падыходзіў да кожнага, некай цырымонна, па-старамоднаму, вельмі ветліва вітаўся з кожным, вітаўся за руку. І на далонях у тых, каму ён давяраў, заставаліся маленькія скрутачкі папярэснай паперы. Зводкі Савецкага Інфармбюро! Перапісаныя старанна, дробным каліграфічным почыркам рукою старога прафесара.

Падпольшчыкаў вельмі зацікавіла сустрэча «Белкі» з Клумавым. «Нам патрэбна, вельмі патрэбна такі чалавек, разумееш, «Белка», — гораца гаварыў «Слаўка» і церабіў сваю кучаравую чупрыну. І «Белка» разумела: значыць, у гэтай гарадай галаве выпяваюць новыя планы, значыць, трэба зноў ісці на сувязь.

«...Я прыйшла ў іх маленькі пакой пры бальніцы. Так і так, Кажу, Яўген Уладзіміравіч, паслала мяне падпольная партыйная група. З вамі хочуць сустрэцца члены камітэта. Вы згодны?»

Якая гэта была радасць для яго, якая радасць!

— Галечка! Галечка! — клікаў ён жонку. — Хутчэй хадзі сюды! Ведаеш, аказваецца, ёсць падпольная арганізацыя. Я так і думаў, што яна павінна быць!

атрымлівае сваё першае заданне — абсталюваць палявы шпіталь для партызанскага атрада, дамаўляецца аб яўках, папярэж, сувязны:

— Да вас прыйдуць і скажуць: «Маскава». Вы павінны адказаць: «Берлін»...

І там, на Каменнай, 12, падпольшчыкі з групы «Нафтавік» спыталіся ў прафесара Клумава:

— З кім вы, прафесар? З намі ці з немцамі?

— Што вы! Што вы, галубчыкі! Я — савецкі чалавек. Я і так раблю, што магу. Мы падлячлі ўжо шэсць раненых камандзіраў Чырвонай Арміі, толькі не ведаем, куды іх адправіць...

— Ваша падпольная клічка будзе... — Самарын, — паказаў сам прафесар.

— Добра. На вас, таварыш Самарын, мы ўскладаем вялікі надзеі. Першаперш, спадзяёмся з вашай дапамогай абсталюваць два партызанскія шпіталі. І яшчэ...

— У нашу бальніцу прывозяць раненых з СД, з гестапа...

— Так, так. Вось пра гэта мы таксама хацелі з вамі пагаварыць. І яшчэ...

І з таго дня... Быў прафесар Клумаў — свяціла навуку, лепшы спецыяліст па гінекалогіі і хірургіі. Да яго на кансультацыю прыходзілі фанабэрыстыя нямецкія ўрачы з ваенных шпіталаў, яго запрашалі да сваіх хворых жонак чыноўнікі з гарадской управы і іншых устаноў, што, нібы мухаморы пасля дажджу, выраслі ў акупіраваным горадзе. Яго задобрывалі: «гер прафесар, гер прафесар»... Яму, як высокі гонар, прапаноўвалі работу ў Германіі.

— Там, гер прафесар, вас будуць вельмі цаніць. О! У нас умеюць паважаць такіх спецыялістаў.

І быў Самарын — падпольшчык, канспіратар, чалавек, які жыў на застры нажы. Нават простай вышуквадасці было дастаткова, каб уся яго дзейнасць стала вядомай ворагу. І ўявіце сабе на адну хвіліну: чалавек, якога ведала ў твар палавіна горада, калі не больш, паедзе сярод белага дня на бальнічным возе лячыць раненага партызана! Да чалавека гэтага з партызанскіх атрадаў будуць ісці і ісці сувязныя. І выходзіць з яго кабінета з пакункамі, кошыкамі, пляшкамі. Першы непрадбачаны выпадак мог бы навесці на след.

...Пра яго напісана і расказана няма. Пра яго яшчэ будуць і пісаць, і расказваць, і ствараць фільмы. І кожны, хто зноў возьмецца за пяро і пройдзе па крузе, пакуль яшчэ даволі шырокім, але з кожным годам усё больш цесным крузе людзей, якія былі з ім полпеч у тыя дні, кожны зноў, як і мы, апынецца ў палоне гэтай абаяльнай, моцнай, непартыйнай чалавечай асобы. І будзе задаваць сабе пытанні: чаму самыя розныя людзі, успамінаючы то адзін, то другі факт з яго жыцця, тыя або іншыя яго словы, — чаму стараюцца паўтарыць іх з абсалютнай дакладнасцю, перадаюць нават інтанацыі яго, выраз яго твару, быццам гэта вельмі важна для тых, хто ніколі не бачыў яго, быццам разам з гэтым перадаюць яны часцінку жывога

ПЯСНЯР АЗЁРНАГА КРАЮ

Міхасю МШАРУ — 70 год

Першае маё знаёмства з творамі Міхася Машары адбылося завочна вясной 1942 года. Ваяваў я тады на Паўднёвым фронце, у Данбасе. З восні 1939 года я не быў у Беларусі і не ведаў, як жыць і аб чым пішуць пісьменнікі.

І вось майскім сонечным днём на перадавую прыносяць пошту. Мы, беларусы, адрэзанія ад рэспублікі ліній фронту, ніякіх пісем не чакалі, а таму і да франтавой пошты адносіліся спакойна. На гэты раз паштар, раздаючы пісьмы, дастаў з сумкі невялікую кніжачку і сказаў:

— А гэта вам, беларусы. У кніжцы былі змешчаны вершы і фота беларускіх паэтаў, і яна выглядала як налектыўны зварот, своеасаблівае пасланне да ўсіх франтавікоў-беларусаў. Нас гэта надзвычай узрадавала. Гартаючы, чытаючы і перачытваючы кніжку, мы звярнулі ўвагу, што сярод многіх знаёмых паэтаў ёсць прозвішчы тых, якіх мы яшчэ не чыталі і не ведалі. Гэта былі Максім Танк і Міхася Машара. Мы так і рашылі, што гэта паэты былой Заходняй Беларусі. Вершы іх былі поўныя патрыятычнага пафасу. Хацелася сустрэцца з паэтамі, пагаварыць, пра многае распытаць. Але ці давядзецца: вайна была ў самым разгары...

Мы сустрэліся з Міхасём Машарам у рэдакцыі «Польмя», а потым разам працавалі ў «Настаўніцкай газеце». З гэтага і пачалося наша блізкае знаёмства, якое перарасло ў вялікую дружбу.

Нарадзіўся Міхася Машара 18 лістапада 1902 года на невялікім хутары Падосна ў сям'і беззямельнага селяніна. Хутар належаў багатаму абшарніку Кавалеўскаму, і сям'я пісьменніка цалкам залежала ад яго. Потым сям'я Машары пераязджае ў вёску Таболы, дзе і прайшлі яго юнацкія гады. У 1914 годзе ён скончыў Шкунцаўскую народную школу і потым працаваў пісарчуком у канцылярыі Ігуменаўскай воласці.

Можна ўявіць сабе дванаццацігадовага «канцылярыста». Але ж вясковы грамадзей там быў патрэбны, бо, апрача старшага пісара пана Бельскага, у валасной канцылярыі ўсе былі непісьменныя.

Хлопец ужо самастойна зарабляў грошы, і ў канцы 1915 года ён меў магчымасць прадоўжыць вучобу. Бацька гэтаму быў рады, бо на вучобу сына ён грошай не меў. І вось яны едуць у Глыбокае да «пана інспектара». Знаёмыя толькі папярэдзілі, што звартацца спачатку трэба не да яго, а да яго ахмістрыні, перадаўшы ёй адпаведны хабар. Інспектар тут жа ўчыніў хлопцу экзамены і залічыў у другі

клас пачатковай школы. Гэтай школай вучоба Міхася Машары бадай што і скончылася. Далей галоўным яго ўніверсітэтам было само жыццё.

Адбылася Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя. Міхася Машара пайшоў працаваць справаводам зямельнага аддзела Германавіцкага валдыканнома. Гэта быў гарачы час. Дзяліліся панскія землі, размяркоўвалася насенне сярод вясковай беднаты. Пачыналася новае жыццё, гаспадаром якога стаў працоўны чалавек. Але не доўга радаваўся працоўны люд. Восенню 1918 года мясцовасць, дзе жыў М. Машара, захапілі белалайкі. Пачаліся арышты савецкага актыву, лютавалі жандары і паліцыя. Зноў вярнуліся пані і абшарнікі. Упершыню арыштавалі і Міхася Машару, але як малалетку ў хуткім часе выпусцілі з турмы. І калі вясной 1920 года Чырвоная Армія перайшла ў наступленне, ён з радасцю ўступіў у яе рады, хоць меў яшчэ толькі няпоўных восемнаццаць год. Служыў ён сувязістам 18-й Паўночнай стралковай дывізіі.

У 1926 годзе ў Заходняй Беларусі набыў шырокі размах грамадскі рух. Міхася Машара працуе ў напалегалінай Грамадзе. Гэта была яшчэ адна школа загартоўкі будучага паэта. У пачатку 1927 года Грамада была разгромлена. За кратамі апынулася больш за шэсць тысяч чалавек.

Міхася Машару асудзілі на чатыры гады турэмнага зняволення. У пачатку 1928 года турэмны камітэт перадаў на волю нізку вершаў Міхася Машары, і яны былі выдадзены на сродкі МОПРа асобнай кніжкай пад назвай «Малюнкi».

За турэмны перыяд у паэта сабралася шмат вершаў, і на волі ён адразу выдае зборнікі «На сонечны бераг», «Напрадвесні», а потым паэмы «Смерць Кастуся Каліноўскага», «Мамчына горка», «Вяселле», аднакгоўкі «Вось тут і зразумей».

Напісанага Я. Рамановічам, лёгкі расказ пра лёс беларускай дзяўчыны, якая трапіла на чужыну. Таленавітая танцоўшчыца, яна атрымала магчымасць выйсці на вялікую сцэну толькі вярнуўшыся на Радзіму.

Стваральнікамі харэаграфіі гэтага спектакля былі вядомыя ў мінулым салісты Ленінградскага тэатра оперы і балета імя Кірава Ніна Стукаліна і Аляксей Андрэеў.

Ніна Стукаліна, вучаніца вялікай рускай балерыны Вольгі Прэбражэнскай, на працягу 35 год выступала на сцэне Ленінградскага тэатра. Дзесяткі вялікіх і малых партый у класічных і сучасных балетах выканаў Н. Стукаліна, яркае мастацтва якой натхняла скульптараў і мастакоў. Е. Янсан-Манізер і В. Сычоў стварылі шэраг чудаўных статуэтак на матывах выступленняў Стукалінай, а Ю. Пугачоў напісаў карціну.

Акрамя балета «Мара», Ніна Стукаліна ўдзельнічала ў стварэнні харэаграфіі балета «Святло і цені» Генрыха Вагнера. У творчай садружнасці з галоўным балетмайстрам Беларускага тэатра оперы і балета яна працавала над балетамі А. Глазунова «Раймонда», Р. Шчадрына «Гарэзлівыя частушкі», М. Равеля «Балероз», Г. Вагнера «Трыстан і Ізольда».

Нядаўна споўнілася 50 год

«Чорт з падпечча», «Лёгкі хлеб».

О край няволі і пакуты,
Старая мудрасць курных хат!

Тваё цярпенне перакута
у барацьбу,
у моц,
у гарт! —

пісаў з Лукішак Міхася Машара.

У верасні 1939 года Чырвоная Армія вызваліла Заходнюю Беларусь і Заходнюю Украіну. Новае жыццё настала для Міхася Машары. У Шаркоўшчыне яго прызначаюць загадчыкам аддзела народнай асветы, а потым выбіраюць дэпутатам Народнага Сходу, які адбыўся ў Беластоку і на якім ён выступіў з прамовай. Гэта была вялікая падзея ў яго жыцці.

Міхася Машара быў абраны членам паўнамоцнай камісіі, якая ездзіла ў Маскву на сесію Вярхоўнага Савета СССР, дзе павінна было вырашацца пытанне аб прыёме Заходняй Беларусі ў склад Савецкага Саюза.

Нялёгка прыйшлося паэту ў час Вялікай Айчыннай вайны. Пакутныя дні адступлення, бамбёжкі, трывогі. Вясной 1942 года Міхася Машара працуе ў Маскве — спачатку ў рэдакцыі газеты «Савецкая Беларусь», а потым у рэдакцыі радыёвяшчання. У 1943 годзе ён напісаў адзін з лепшых сваіх вершаў «Мая азёрная краіна». Гэты верш пералёцеў праз лінію фронту да партызан Вілейшчыны і стаў іх песняй.

Вярнуўшыся ў Мінск, Міхася Машара працуе ў рэдакцыях «Польмя», «Настаўніцкай газеты», «Калгаснай праўды». Адзін за адным выходзяць зборнікі вершаў: «Беларусі», «Праз навалніцы», «Урачыстасць», «Мая азёрная краіна» і іншыя.

Асобна трэба спыніцца на праяўных творах Міхася Машары. З друку выйшлі ўжо тры яго раманы-хронікі: «Крэсы змагаюцца», «Сонца за кратамі» і «Лукішкі». Аўтар прасочвае ў іх барацьбу працоўных былой Заходняй Беларусі за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, за ўз'яднанне з Савецкай краінай.

Каштоўнасць гэтых раманаў-хронік перш за ўсё ў тым, што аўтар раскрывае нам новую, мала вядомую старонку барацьбы працоўных Заходняй Беларусі супраць белалольскіх памешчыкаў і капіталастаў. Тут ёсць шмат цікавага і простама чытачу і гісторыку.

Цяпер пісьменнік працуе над рамана-хронікай аб Айчыннай вайне. І зноў жа — у аснову яго пакладзена ўсё перажытае аўтарам і яго блізкімі сябрамі.

Не зважаючы на гады, Міхася Машара працуе шмат і плённа. Яму ёсць што расказаць.

Рыгор НЯХАЙ.

У Абідовіцкім сельскім доме культуры.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

МУЗЫЧНАЯ СЯМ'Я

Усе музыканты гэтага невялікага аркестра носяць прозвішча Баразда.

Былы кладаўшчык племзавода «Рэканструктар» Талачынскага раёна, а цяпер пенсіянер Васіль Баразда з малых год палюбіў музыку і самавучкай авалодаў народнымі інструментамі. Вось ужо больш як паўстагоддзя аддае ён свабодны час любімайму занятку.

Першым інструментам, на якім пачаў ён іграць, была жалейка, выразаная самім з дрэва. У сяле, дзе рос Васіль, была яшчэ і балалайка. Вельмі хацелася хлопцу мець такую п'явуху, але не было грошай. Тады ён узяўся змайстраваць балалайку сваімі рукамі. Атрымалася! Па просьбе аднавяскоўцаў ён зрабіў некалькі такіх балалаек.

Ужо дарослым купіў сабе Васіль Цярэнцьевіч першы ў жыцці фабрычны інструмент — гітару. Вакол старэйшага Баразды збіраліся такія ж аматары музыкі. Так з'явіўся ў сяле першы самадзейны аркестр.

У час вайны Васіль Цярэнцьевіч быў у партызанскім атрадзе. Ён рамантаваў зброю, вырабляў міны. А ў вольны час зноў браўся за старэнькую гітару, іграў партызанам песні.

Не дзіўна, што дзеціям сваім перадаў ён любоў да музыкі. Старэйшы сын, Іван, які працуе трактарыстам, іграе на балалайцы і гітары. Другі сын, Рыгор, звенявы механізаванага звяна па будзьбе, аддае перавагу гармоніку. Міхаіл, што скончыў сёлета політэхнічны інстытут, авалодаў баянам, Віктар, які цяпер вучыцца ў сельскім прафесійна-тэхнічным вучылішчы, палюбіў домру, але можа іграць на жалейцы і на скрыпцы. Сын Анатоль працуе цяпер у Ленінградзе столярам. І, вядома, не забывае балалайку.

Бацька і пяць сыноў — гэта і ёсць секстэт сям'і Васіля Цярэнцьевіча.

Адзін з пакояў у доме Баразды нагадвае музей. На сцэнах — музычныя інструменты і ганаровыя граматы, якімі не раз узнэгараджвалася музычная сям'я на аглядах мастацкай самадзейнасці.

С. ШАІРКА.

МАЛЫ КІНЕМАТОГРАФ ТРАКТАРНАГА

Самадзейная студыя на Мінскім трактарным была створана трынаццаць гадоў назад. Займацца любімай справай прыйшлі сюды рабочыя, тэхнікі, інжынеры. А праз некаторы час, як вынік творчай калектыўнай працы, з'явіліся кінастужкі «Наш піянерскі лагер» і «Навагодняя фантазія». На абласным конкурсе яны атрымалі станоўчую ацэнку.

Паказ сучасніка, чалавека сямідзесятых гадоў — галоўная тэма энтузіястаў аматарскага кіно. Не абмяжоўваючыся аднымі толькі дакументальнымі стужкамі, яны звярнуліся і да ігравых. Так узнікла «Бібліятэка» — кінаавелла, якая была адзначана на Усесаюзным фестывалі аматарскіх фільмаў у Маскве.

Удалымі былі фільмы «Жнівень», «Апошні званок», «Трэніроўка» (аўтары М. Нядбайла і А. Бяклемішаў).

Нядаўна аматарская студыя паказала дзве новыя стужкі — «Нараджэнне грамадзяніна» (аб працоўным выхаванні дзяцей) і «Наташка» (псіхалагічная навіла).

Кінастудыя пастаянна вядзе леталіс жыцця трактаразаводцаў, адлюстроўвае ў кінастужках важнейшыя падзеі свайго прадпрыемства. Аматарскія фільмы дэманструюцца ў сталічных кінастужках «Усход», «Мір», «Радзіма», «Перамога» і іншых.

Л. НЕСЦЯРОВІЧ.

ПЕРАДАЦЬ

СВАЁ

МАЙСТЭРСТВА

У лютым 1964 года на сцэне Крамлёўскага Палаца з'явіўся Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР паказваў балет Яўгена Глебава «Мара». Масквічы высока ацанілі майстэрства выдатных беларускіх танцоўшчыкаў Давыдзенка, Карзянковай, Давыдава, Цітовіч і іншых.

У аснову лібрэта «Мары»,

напісанага Я. Рамановічам, лёг расказ пра лёс беларускай дзяўчыны, якая трапіла на чужыну. Таленавітая танцоўшчыца, яна атрымала магчымасць выйсці на вялікую сцэну толькі вярнуўшыся на Радзіму.

Стваральнікамі харэаграфіі гэтага спектакля былі вядомыя ў мінулым салісты Ленінградскага тэатра оперы і балета імя Кірава Ніна Стукаліна і Аляксей Андрэеў.

Ніна Стукаліна, вучаніца вялікай рускай балерыны Вольгі Прэбражэнскай, на працягу 35 год выступала на сцэне Ленінградскага тэатра. Дзесяткі вялікіх і малых партый у класічных і сучасных балетах выканаў Н. Стукаліна, яркае мастацтва якой натхняла скульптараў і мастакоў. Е. Янсан-Манізер і В. Сычоў стварылі шэраг чудаўных статуэтак на матывах выступленняў Стукалінай, а Ю. Пугачоў напісаў карціну.

Нядаўна споўнілася 50 год

артыстычнай і педагагічнай дзейнасці Ніны Стукалінай. Але ўзрост не перашкода для творчай працы. Балерына, якая ўзялася да вяршынь артыстычнай славы, стала адным з самых чужых і адначасова самых патрабавальных выхавальцаў маладых беларускіх танцоўшчыкаў, якім яна імкнецца перадаць таямніцы свайго выдатнага мастацтва. У яе класе ўбасканальваюць майстэрства таленавітыя салісты балета Ніна Паўлава, Людміла Бржазойская, Сяргей Пясцехін, Ніна Карпенка.

У. ТРАПНІС.

НА ЗДЫМКУ: работа скульптара В. СЫЧОВА — Н. СТУКАЛІНА і А. АНДРЭЕУ у балете «Дон Кіхот».

ЯБЛЫНЕВЫ ВЕК СЮБАРАВЫХ

Спачатку кандыдацкую дысертацыю абараніў Аляксей Яфімавіч. Разам з сябрамі Эма Пятроўна радавалася поспеху мужа, а сама аб навуковай рабоце і не думала. Але ёй казалі: «Няёмка, усё-такі загадваеце лабараторыю, а без вучонай ступені». І, уздыхнуўшы, яна пачала сістэматызаваць, абагульняць матэрыял.

Абарона адбылася ў Мінску, у Інстытуце земляробства ў 1962 годзе. Абараняла Эма Пятроўна кандыдацкую

дысертацыю, а абараніла... доктарскую. За работу «Чарэшня ў Беларусі» ёй адразу прысвоілі званне доктара сельскагаспадарчых навук.

Тады за справу зноў узяўся Аляксей Яфімавіч — што ні кажыце, не хочацца адставаць ад жонкі! Праз чатыры гады ён бліскуча абараніў доктарскую дысертацыю «Яблыня ў Беларусі».

...З мужам і жонкай Сюбаравымі мы пазнаёміліся недалёка ад Мінска, у доследнай гаспадарцы Навукова-даследчага інстытута плававодства, гародніцтва і бульбы.

47 гадоў працуюць яны тут. Эма Пятроўна, заслужаны дзеяч навукі БССР, загадвае лабараторыю селекцыі плодových культур. Аляксей Яфімавіч, хоць і пайшоў на пенсію, па-ранейшаму працуе тут жа. Пяру Сюбаравых належыць больш за 100 кніг і артыкулаў.

Разам ім нядаўна споўнілася 150 гадоў. 22 кастрычніка яны адсвяткавалі залатое вяселле.

Калі б вы толькі змаглі ўявіць сабе, які ў іх плодowy сад! Калі б вы бачылі галінкі, скрозь усеяныя яблыкамі! Калі б вы бачылі гэтыя яблыкі — велізарныя, налітыя сокам, чырванашчокія і,

паверце ўжо мне на слова, такія смачныя! «Беларускі сінап», «мінскі», «бананавы», «непараўнаны»... Калі б вы ўбачылі ўсю гэтую прыгажосць, і пачулі, як цяжка было вырастаць такое бяспэчнае багацце, толькі тады вы змаглі б па-сапраўднаму ацаніць дзейнасць Сюбаравых.

— Як працавалі? — перапытае нас Эма Пятроўна. — Праводзілі скржаванні, стваралі гібрыдны фонд...

А калі «перакласці» гэту фразу на мову, больш зразумелую недасведчанаму чытачу, сабралі «прадстаўнікоў» больш за 500 сартоў яблынь. І рэгістравалі, і адзначалі ўсе тонкасці, падрабязнасці, адзначалі ўнікліва, скрупулёзна, так, як працуюць селекцыянеры: як прайшла сяўба, як удалося скржаванне, колькі атрымана сеянцаў і як яны пладаносілі...

Як пладаносіць... Адказу на гэты пытанне трэба было чакаць часам 20 год! І яны чакалі.

Запісвалі ўсё ў спецыяльныя карткі — кожнае дрэва мела свой «пашпарт». Карткі гэтыя павінны захоўвацца абавязкова, каб потым з соцен варыянтаў выбраць самы лепшы. Інакш, калі пра-

падзе радаслоўная, вырасце яблыка безыменнае, без роду, без племені — як паўтарыць яго?

І яны захоўвалі.

Захоўвалі ў самы страшны час — у акупацыю, калі ў Лошыцы былі гітлераўцы. Аднойчы ноччу, пры святле газойкі, перапісалі яны ў двух экзэмплярах план усіх участкаў, дзе пасаджаны гібрыдныя дрэвы, — адзін экзэмпляр трымалі ў сябе, другі закапалі...

46 новых сартоў яблык вывелі за сваё жыццё муж і жонка Сюбаравы. 20 з іх ужо рааніраваны ў рэспубліцы. Астатнія праходзяць дзяржаўныя сортавыпрабаванні.

...Мы развітаемся з Сюбаравымі, абяцаем звяніць ім.

— У водпуску не збіраецеся?

— Што вы, мы і наогул не бываем у водпуску. Летам — самая пара адбору. Восенню — аспіранты і нарады. Зімой — літаратурная апрацоўка матэрыялаў. А вясной — пасадкі. Калі ж нам адпачываць?

А. МУШКІНА.

НА ЗДЫМКУ: Эма СЮБАРАВА ў садзе.

НАЗВУ вёскі Малеч Бярозаўскага раёна даўней пісалі Малч. Найбольш верагодна, што ўтварыўся гэты тапанім ад імя заснавальніка сяла або першага пасяленца — чалавека па імені Мал (Малч — належачы Малу). Язычаскае імя ўказвае на старажытнасць паселішча.

У пісьмовых крыніцах Малеч з'явілася параўнаўча позна. У рэестры асоб, якія падлягаюць ваеннай службе ў Вялікім княстве Літоўскім у 1528 годзе знаходзім «Фёдара з Малча». Затым сустракаем Малеч у ліку каралеўскіх сёл Пружанскай воласці ў апісанні, складзеным у 1563 годзе.

Зручнае становішча Малечы на гандлёвым тракце з Пінска ў Гродна стала адной з прычын пераўтварэння ў 1645 годзе сяла ў горад з наданнем яму самакіравання па магдэбургскаму праву. У мястэчку пасяляюцца купцы, адкрываюцца карчмы, на працягу года тут бывала сем кірмашоў. Дакументы, якія выдаваліся малецкім магістратам, завярталіся зялёнай пячаткай з адбіткам апостала Пятра з ключамі.

Аднак горадам у поўным

значэнні гэтага паняцця Малеч не стаў. Агульны эканамічны крызіс, які наступіў у XVIII стагоддзі, садзейнічаў заняпаду пасялення. Малеч пазбавілася нароўні з іншымі заняпалымі мястэчкамі гарадскіх прывілей.

З 1795 года тут увадзіцца палажэнне, якое абавязвае жыхароў мястэчка адраб-

МАЛЕЧ

ляць натуральныя павіннасці ў карысць памешчыку. Першым уладальнікам Малечы з 825 душаў яго жыхароў стаў сенатар Пастухоў. Затым мястэчка робіцца ўласнасцю шляхціца Эдзехоўскага. Памятаючы аб страчаных правах, малецкія сяляне адмаўляюцца выконваць паншчыну.

Іх скаргі ў вышэйшыя органы ўлады не былі задаволены. Некалькі разоў для падаўлення сялянскіх выступленняў у вёску накіроўваліся войскі. Гэта заканчвалася судамі, пакараннямі, ссылкай.

Пры буржуазна-памешчыцкай Польшчы насельніцтва Малечы прымала актыўны ўдзел у барацьбе супраць нацыянальнага і сацыяльнага прыгнёту. У гады фашысцкай акупацыі многія яго жыхары змагаліся з фашысцкімі захопнікамі ў радах партызан.

Непазнавальна змяніліся аблічча сяла і быт малечан за пасляваенныя гады. Тут знаходзіцца цэнтр сельсавета і доследна-паказальнага саўгаса «Малеч». У гэтай пяцігодцы ажыццяўляецца план рэканструкцыі і новага будаўніцтва. Праектам удала выкарыстоўваюцца рэльеф мясцовасці, зялёныя насаджэнні. У цэнтры праектуемых забудовы ствараецца вадаём. З аднаго боку яго размесцяцца жылыя пабудовы, у большай частцы рэканструювання, з другога — новы грамадскі цэнтр пасёлка: клуб, гандлёва-бытавыя памяшканні, школа, стадыён, парк. Для перасялення жыхароў са старых дамоў наметана будаўніцтва 450 кватэр у двухпавярховых дамах.

Вёска Малеч па прыгажосці і зручнасці не ўступіць гораду.

М. АЛЕКСЯЮК.

Дзіцячы сад — самая вядомая ўстанова тым, каму ад трох да сямі год. Хлопчыкаў і дзяўчынак тут не толькі ў час кормяць і ўкладваюць спаць. Вопытны педагогі праводзяць з імі розныя заняткі, развучаюць вершы, песні і танцы, наладжваюць гульні.

НА ЗДЫМКАХ: мінскі дзіцячы сад № 26; Людміла Прылуцкая чытае сваім выхаванцам новую кніжку.

Фота У. ЛУПЕЙКІ.

ЛЯСНАЯ СКУЛЬПТУРА

Скарбніца лясных цудаў — так, пэўна, можна назваць залу, дзе размясціліся экспанаты другой гарадской выстаўкі «Прырода і фантазія». Стваральнікі яе — людзі розных узростаў і прафесій. З паняццем дары прыроды ў іх асацыююцца і карэнні, і дзівосна пераплеценныя галінкі, таму што ў лясных знаходках умеюць яны ўбачыць вобраз, і, надаўшы рэчы завершанасць, дасканаласць, атрымаць самабытны твор.

Гэты від мастацтва разумеюць усе: таму на выстаўцы можна пачуць і радасныя воплічы малага, і стрыманыя словы захаплення пажылога чалавека.

Разнааённыя экспанаты выстаўкі. Арыгінальныя вазы, по-

пельніцы, падсвечнікі, кашпо А. Чарняўскага. Каралі, кулоны, пацеркі, брошкі, зробленыя С. Станютай з зярнятак насення раслін, костчак пладоў. Але найбольш тут самабытнай драўлянай скульптуры — фігуркі звяроў і птушак, персанажы казак і паданняў, партрэты людзей.

Дарэчы, экспанаты леташняй выстаўкі пабывалі на ВДНГ у Маскве. Сярод экспазіцый, якія былі прадстаўлены секцыямі розных гарадоў, работы беларускіх майстроў былі адзначаны вышэйшай узнагародай — атэстатам першай ступені.

Мэта чарговай выстаўкі — пазнаёміць людзей з арыгінальным жанрам мастацтва,

выявіць аматараў і прыцягнуць у секцыю.

З радасцю сустракае А. Чарняўскі, старшыня секцыі прыроды і творчасці пры Мінскім гарадскім аддзяленні таварыства аховы прыроды, тых, хто прыходзіць сюды не толькі паглядзець, але і паказаць свае работы, атрымаць кансультацыю. Раіць, дзеліцца вопытам, пераконвае не спыняць пошук. Члены секцыі Ф. Алееў і С. Гудкоўскі вядуць гурткі аматараў гэтага віду мастацтва ў адной са школ Мінска, пры домакіраўніцтве. Неўзабаве секцыя «ляснай скульптуры» будзе створана ў сталічным палацы піянераў, лекцыі аб ёй плануецца ў Мінскай дзіцячай мастацкай школе.

Н. МАРАДУДЗІНА.

ГУМАР

— Г вы сцвярджаеце, што гэта плацінка з песнямі ў выкананні Каруза? Але ж ён не спяваў па-нямецку!

— Значыць, гэта пераклад.

Вядалазу, які знаходзіцца на марскім дне, перадалі на тэлефоне з карабля: «Падымайцеся хутчэй, мы ідзем на дно!»

Адна дама скардзіцца другой:

— Разумею, мая мілачка, гэтыя нягоднікі далі майму сыну два гады!

— А ён што, не вінаваты?

— Ён самы добры і паслух-

мяны сын. Усё, што краў, прыносіў дамоў.

У салун аднаго з маленькіх гарадоў Арызоны ўрываецца шчуплы каўбой з вачыма, налігымі крывёю, і пагражальна крычыць:

— Хто афарбаваў майго каня ў зялёны колер?

Ад стойкі бара адыходзіць высачэзны каўбой:

— Я. Што ты яшчэ хацеў сказаць?

Шчуплы каўбой, адступаючы, мармыча:

— Я прыйшоў сказаць, што фарба ўжо высыхла...

— Пан дырэктар! Я разліваў на невялікае павышэнне заробатнай платы, але да гэтага часу...

— Нам не патрэбны людзі, якія памыляюцца ў разліках. Вы звольнены!

Хворы быў пры смерці, і ўрач вырашыў яго надбадзёрыць:

— Пульс нармальны, сэрца і лёгкія ў парадку, тэмпература знізілася...

— Вельмі добра, — перапыніў яго хворы, — значыць я памираю здаровым.

КАПРЫЗНЫ ВУГОР

Спрадвеку водзяцца вугры ў беларускім возеры Нарач. А цяпер яны пасяліліся ў Мінску. У велізарным акварыуме вуграм створаны такія ж умовы, што і ў Нарачы, адкуль іх прывезлі. Тут іх вывучаюць. Аказваецца, вугор вельмі напрызны. Трапіўшы ў няволю, ён у знак пратэсту адмаўляецца ад ежы. Праўда, галадоўка яму не страшная, таму што за кошт нагульнага тлушчу ён можа жыць вельмі доўга. Работа іх тыялагаў мае велізарнае значэнне для беларускіх рыбаводаў.

Я. САДОУСКІ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 1397.